

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԶ

Կ. ՊՈԼԻՍ. ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1, 1913

ԹԻՒ 5

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմի ձայներ ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՌՈՆԵԱՆ . 97

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Տղաքը եկեղեցիին մեջ 98

Վեհ. Կարողիրսին Կոնդակը 99

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Փրկչին Ծնունդը ՀԱՄԱԶԱՍՊ Ծ. Վ. ԵՂԻՍԵԱՆ 100

ԴԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Կեանքի ծագումը ՎԵՐ. ՅՈՎՀ. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 101

Վառարանիս քոյ — Իմ Սիրունիս ՍՏՈՒԵՐ . 103

ՏՂԱՅՈՅ ԻԶԸ

. Ոսկեգետի քաղաւորը ՃՈՆ ՐԸՍԹԻՆ . 106

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Նշմարներ մեր դիտարանին «ԱՌԵՏԱԲԵՐ»Ի ԴԵՏԸ . 108

Երուսաղեմ ՎԵՐ. ԳԱՌՄԷ ԱՊԼԱՀԱՏԵԱՆ . 110

Հայ Կեանքը Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ . 112

ՄԵՐ ԳՈՒԼՃՆԵՐԸ

Կոստանդնուպոլսոյ, Կեդր. Թուրքիոյ Աղջ.,

Անաքոյիս, Միջագոյային, Ռուսերք, Սիրիոյն,

Փոքրեքրնք եւ Սք. Պօղոսեան զոյգաներե

րարեր 113

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 117

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

Կ. ԵՒ Մ. Յ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՄԱՀՄՈՒՏ-ՓԱՇԱ

ՔԻԻՐՔԻԻ ԽԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اودا پر هفته لغ غزته — در سعادتده بايبل هاوسده — مدير مسئول — صموئيل ق. هاروتيونيان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՈՒ. ՄԼԻՔԱՆԸՄ

Պայտըղ Հատու, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM. D. D.

American Bible House, Cons|ple., Turkey

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տարեկան Բյաժեկցիկն	40 Դանեկան
Ամերիկայի համար	2 Տոյար
Անգղիոյ »	8 Շիլին
Ուրիշ երկիրներու համար	10 Ֆրանկ

Զեռֆե՝ հասը 40 փարս

Ծանուցման դիմերը չարհար

TERMS

An. Subscrip.	Ps.	40
U. S. A.	S	2
England	Shils.	8
Other countries	Frs.	10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on application

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Կը սպասենք մեր գործակալներէն որ ըստ սովորականին ընեն իրենց լաւագոյնը թերթիս բաժանորդներուն թիւը աւելցնելու համար: Պայմանները ձիւջ անցեալ տարուանին պէս են: Եթէ որեւէ քաղաքի մը մէջ տեղափոխութեան կամ ուրիշ մէկ պատճառով կանոնաւոր գործակալ մը չունինք, թերթիս որեւէ մէկ բարեկամէն կը խնդրենք այդ պարտականութիւնը ստանձնելով ընել իր լաւագոյնը և դրել մեղի այդ մասին: Բաժանորդներու ցանկը կարելի եղածին չափ շուտ դրկել կը խնդրուի: Թղթակցութիւնք պէտք է ուղղուին խմբագրութեան:

Այս առիթով կ'ուզենք յիշեցնել մեր հին բաժանորդներուն որ հաճին անմիջապէս նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը: այդ կէտով մեծապէս օգնած պիտի ըլլան մեր թերթի առաքումի կանոնաւորութեան:

Ծնողքներու, վարժարանաց տնօրէններու և Կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՅԻՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար: Տարեկան բաժանորդագրինն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ: Եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ դրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի: Իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը դրկուի:

ԱՄԷՏԱՐԱՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ 42

Կ. ՊՈԼԻՍ. ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1, 1913

ԹԻՒ 5

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶԱՅՆԵՐ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՍԱՌՈՆԵԱՆ

Նոր Գաղաթիւս

Դէպքերը բոլորովին անակնկալ դարձուածք
ը առին անցեալ շաբթու Քեամիլ փաշայի
հաշիմին անկումով: Ազգային ժողովը որ
բռնաբռնուած էր կայսերական պալատին մէջ և
որուն հրաւիրուած էին Մերակուսականներ և
արդ մը քաղաքական և կրօնական անձնաւու-
թիւններ, լսելէ յետոյ ներքին և արտաքին
լացութեան մասին դաշիմին յայտարարու-
թիւնը, որոշում տուած էր երկու քուէի դէմ
Քիւստիւթեան հաշտութեան ինպատ: Յա-
որդ օրը, հինգշաբթի, դաշիմին նիստ դու-
րարած էր այն հիման վրայ պատասխան մը
ը պատրաստելու Տէրութեանց ծանուցադրին,
րբ էնվէր պէյ կարգ մը Իթթիհատականներու
ետ, ներս կը խոյանայ Պալլ Ալիէն և կը յա-
աջանայ դէպի Դաշիմին ժողովարան: Մէկ
րկու թիկնապահներ կը ջանան արգելել զու-
արարներուն մուտքը. ասորձանակներ կը
շարպուին, մէկ երկու գիտնիկներ գետին կը
հոռին, Նազըմ փաշա կ'երեւնայ դրան սեմին
րայ և կ'իյնայ գնդակահար, էնվէր պէյ ներս
ը մանէ սրահէն և յանուն բանակին կը պա-
անջէ վարչապետէն որ կա'մ խոտտանայ պա-
ւերազմը շարունակել և կամ հրաժարի: Քեա-
միլ փաշա կը գրէ իր հրաժարականը և կը
անձնէ էնվէր պէյի, որ անմիջապէս պալատ
ը տանի զայն և քիչ վերջը կը վերադառնայ
մերկով կայսեր իրաւէն որով Մահմուտ Շէվ-
էթ փաշա վարչապետ կը կարգուի: Ուրբաթ

կաղմուեցաւ նոր դաշիմին, աւելորդ է ըսել
Իթթիհատական կուսակցութիւնէն:

Նոր Կարգախօս

Պատերազմը շարունակել ուրեմն կը թուի
ըլլալ նոր կարգախօսը, Ագրիանուպոլիսը չի
յանձնել թշնամիին և վերջին ճիգ մը ընել
փրկելու համար այն երկիրները որոնք կոր-
ուած կը համարուէին: Մահմուտ Շէվէթ
փաշայի դաշիմին, որպէս զի արդարացի է իր
դոյութիւնը, պէտք է որ պատերազմի և յաղ-
թէ: Մամուլը մեծաւ մասամբ որդեգրեց ան-
միջապէս այս նոր կարգախօսը: Թերթեր ո-
րոնք նոյն առաջատուն խմատուն խմբագրա-
կաններ հրատարակած էին հաշտութեան ի
նպատակ փութացին հասցնել նոր թիւեր ուր
պատերազմը կը գովաբանուի: Արդարեւ ճիշդ
և արագաշարժ է մեր մէջ հանրային կար-
ծիքը:

Նազըմ փաշա

Յաւալին այն է որ զիականեր կային թաղե-
լիք և նոր կառավարութեան առաջին գործը
կ'ըլլայ յուզարկաւորութիւններ կազմակերպել:
Նազըմ փաշայի մահը եղբակնան է և կարուստը
անդարմանելի: Մարդ մը որ ՄԱՐԴ էր, հան-
ճարեղ, անվեհեր, լայնախոհ, անկեղծ, փա-
ռաւոր: Զաթալճայի մէջ յաղթական թշնամիին
անարկու արշաւանքը Նազըմ փաշայի բաղխե-
ցաւ և կատեցաւ: Զինուոր մըն էր ան որ բա-
նակներ կ'արժէր: Եւ հայրենիքը, եթէ գիտէ
երախտազէտ ըլլալ իր մեծ գաւախներուն հան-
գէտ, պիտի սղրայ անոր վրայ երբ բոլոր միւս
կորուստները մոռցուին:

Դարձեալ պատերազմի վտանգ

Աւերորդ է գուշակութիւններ ընել ապա-
դային մասին. անստուգութեան ամպերը կը

կուսակցին հորիզոնին վրայ և արշալոյսի սպասողները խառարի մէջ են տակաւին :

Կը մնայ տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ որոշումը : Կը մնայ տեսնել թէ այս նոր կացութեան հանդէպ ի՞նչ գիրք պիտի բռնէ Եւրոպայ : Կարելի չէ անտես ընել վտանգները . խաղաղութեան պահպանումը զօրաբար ճիգերով միայն եղաւ մինչև հիմա . փոքրիկ սխալ մը , անխոհեմ շարժում մը , անակնկալ դէպք մը , և ահա ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը գէնքի դիմէ գուցէ և շատ տարիներու անյողդողդ հաւատքի և համբերատար աշխատութեան արդիւնքները վայրկեանի մը անզգուշութեամբ բնաջինջ կործանին :

Նոր ճակատամարտներ գուցէ ելլեն նոր զոհեր պահանջելու : Եւ ցարդ ահարկու նկատուած պատերազմը նսեմանայ գուցէ աւելի ահարկու պատերազմի մը քով : Խաղաղութեան իշխանը գուցէ դարձեալ խոնարհեցնէ վշտաբեկ իր փշապսակ ձակատը մարդոց որդիներու նախճիրներուն կողմ : Անոր վերջնական յաղթանակը յապաղի գուցէ մարդոց յիմարութեան պատճառով : Կ'սպասենք ահով ու դողով և սաւայն կը մերժենք յուսահատիլ :

Խաղաղութեան յոյսը

Մինչ մէկ կողմէն դահլիճներ և վեհապետներ պատերազմի կը պատրաստուին տենդոս դործունէութեամբ , մարդկութիւնը անդին խաղաղութեան կը պատրաստուի : Քաղաքական վէճերը գէնքով լուծելու գրութիւնը երթալով կը կորսնցնէ իր ժողովրդականութիւնը : Ինչ որ կ'ուզեն մարդիկ պատերազմով ի գլուխ հանել՝ պէտք է սորվին ի գլուխ հանել հաշտարար միջոցներով : Այս և ասոր նման դադարներ ծաղրուած են շատ անգամ , գիտենք , իբր ցնորական և անգործագրելի , բայց եթէ երբեք ներկայ քաղաքակրթութիւնը կործանումէ ազատելու յոյս մը կայ , այն ալ կը պարտինք սա իրողութեան թէ կան տակաւին և աւելնալու վրայ են Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ պատուական անձնաւորութիւններ որ հաւատակ ամէն երեւոյթի , հակառակ շատերու ծաղրանքին , կը շարունակեն մնալ անդրդուելի իրենց այն հաւատքին մէջ թէ պիտի դայ որ մը իբր պատերազմը պիտի յիշուի միայն իբր անցելոյն ահարկու սխալներէն մին , երբ բաւարարուն կեանքը իր գերը պիտի կատարէ ա-

նարդել , աշխատութիւնը պիտի շարունակէ պաղարերիլ անվրդով , արուեստը և գեղարուեստը պիտի ծաղկին հանդարտիկ և ազգերուն զօրութիւնը և եռանդը պիտի գործածուին դայնս պաշտպանելու . փոխանակ կործանելու համար վտանգելու :

Երա՞ղ , թերեւ , բայց երէկուան երազներն են այսօրուան ամէնէն փառաւոր իրականութիւնները և այսօրուան երազները վաղուան յոյսը կը պարունակեն : Ի՞նչ պիտի ըլլար աշխարհի վիճակը , եթէ այդ երազատեսները եղած չըլլային : Անոնք որ իրենց ժամանակի չարիքները կը տեսնեն և կը մերժեն դայնս անհրաժեշտ նկատել , անոնք որ հաւատք ունին մարդկութեան վրայ , և հաւատք մարդոցմէ անհունապէս մեծ Զօրութեան մը վրայ և կը սպասեն լաւաւոյն օրուան մը ծաղկելուն , անոնք որ կը բարձրանան իրենց շուրջը պատող խուժանէն վեր և արշալոյսի առաջին նշոյլը կը տեսնեն և կ'աւետեն արեգակին մօտալուծ ծագումը , անոնք իրենց օրուան հասարակ ժողովուրդին ծաղուն առարկայ եղած են միշտ և իբր երազատեսներ ճանչցուած :

Եւ սակայն այդ երազատեսները , Սոկրատները , Եսայիները , Պօղոսները , Լուսաւորիչները , Լուսերները , ատոնք են աշխարհի բարերարները և ատոնց ամէնուն վերեւ կը բարձրանայ վեհափառ Քրիստոսը , որ կը հրաւիրէ մարդկութիւնը , հասարակ , յեղեղով , յոռետես մարդկութիւնը , լաւագոյն օրուան մը և նոր կեանքի մը :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏՂԱՔԸ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՄԷՋ

Անգղիոյ ժողովական եկեղեցիները շատ հոգ կ'ընեն եկեղեցւոյ կանոնաւոր պաշտամունքներուն ներկայ գտնուողներու թիւին զգալապէս պակսելուն համար : Վերջերս եկեղեցական մարդահամար մը կատարուեցաւ Լիվերփուլի մէջ : Այսինքն զգուշութեամբ պատրաստուեցաւ այսինչ կիրակի օրը եկեղեցի դացողներուն ճիշտ հաշիւը : Արդիւնքը վհատեցուցիչ եղաւ , վառն գի համագումարները քանի մը տարի առաջուաններուն հետ բաղդատամբ բաւական փոքր էին : Նոյն վիճակը

կը տիրէ երկրին ուրիշ կողմերը և Բողոքական մասնաւոր յարանուանութեան մը յատուկ չէ :

Այս նուազման պատճառ սա կը համարուի ընդհանրապէս թէ աղայք և զեռաստիներ եկեղեցի չեն դար : Անոնք կիրակնօրեայ դպրոց կ'երթան մինչև որ տասներկու կամ տասնը-չորս տարեկան կ'ըլլան, յետոյ կ'սկսին ցրուիլ փոխանակ, ինչպէս պարտին, դպրոցէն եկեղեցի փոխադրուելու և անոր լիակատար անդամակցութեան ու գործունէութեան մասնակցելու : Այս թերացումն ալ կը վերադրուի մեծ մասամբ եկեղեցիներու պաշտօնէութեան հովուական խնամքին նուազութեան : Հիմա լուրջ ջանքեր կ'ըլլան զեռաստիները հոգալու մասին հովուական հաւատարմութիւնը վերաբարձե-լու :

Շահեկան պիտի ըլլայ գիտնալ թէ կացութիւնն ի՞նչ է այս երկրին մէջ : Մարդիկ այնչափ եկեղեցի կը յաճախեն հիմա որչափ կը յաճախէին տասը տարի առաջ : Քրիստոնեաներու ո՞րչափը քիչ անգամ եկեղեցի կ'երթան հոս, կամ ընտել են երթար : Ինչո՞ւ չեն երթար : Տղայոց վիճակն ի՞նչ է : Եկեղեցիին մէջ կը մեծնան անոնք : Եկեղեցին ու եկեղեցական պաշտամունքը և կիրակին առ հատարակ երջանկութեան ու շահեկան փորձառութիւններու աղբիւր կը նկատեն : Պաշտամունքներուն մէջ ո՞րչափ բան կայ որ աղաքը կրնան հատկնալ : Հոս ալ կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտները կը ցրուի՞ն երբ մեծնան, թէ ոչ՞ եկեղեցւոյ կ'անդամակցին մեծ բաղմունքեամբ : Ի՞նչ դիրք կը բռնէ եկեղեցին աղայոց հանդէպ : Կ'աշխատի՞ հաւատարմարար կատարել իր պարտքը :

Մենք այս հարցումները կ'ուզենք լսել թեղադրութեան համար, ամբողջ խնդրին քնննութիւնը յանձնելով Քրիստոնեայ այլազան եկեղեցիներուն և մանաւանդ Աւետ. եկեղեցիներու քարոզիչներուն ու հովիւներուն :

ՎԵՂ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

Չբաւեր լսել կարդալ կամ լսել այս կոնդակին նման գրութիւն մը և ապա գէտքերու հոսանքէն մղուելով թոյլ տալ որ ելլէ մեր միտքերէն : Երբ կը նկատէ մէկը բարձր աղբիւրը որմէ կու գայ այն, կենսական կարեւորութիւնը

նիւթին զոր կը շօշափէ և ոգին ու լեզուն ուրով խմբադրուած է, չկրնար չյուսալ թէ պիտի յաջողի խորին սուգաւորութիւն գործել եկեղեցիին ու Ազգին կեանքին վրայ :

Ուշադիր ընթերցողին ուշադրութիւնը դրաւող առաջին բանն է Քրիստոնէական ջերմ ոգին որ ամբողջ կոնդակին մէջ կը չնչնէ : Զկայ հոս հոգեւոր բանապետ մը եկեղեցիին վրայ տիրող, այլ այնպիսի մէկը, որ դրաւելով հանդերձ ազգին մէջ ամենէն բարձր ու ամենէն պատուաւոր գիրքը, դիրք մը՝ Ղուսաւորչի օրերէն մինչև այսօր մեծ ու սուրբ մարդոց յիշատակով սրբուած, կ'զգայ մանաւանդ այդ պաշտօնին յատուկ ծանր պատասխանատուութիւնները և ամենայն խոնարհութեամբ կը խնդրէ ժողովրդին ազօթքները, որպէս զի Տէր Յիսուս Քրիստոսով կարող ըլլայ հաւատարմութիւնները հովուական իր պարտականութիւնները : Ընթերցողը կ'զգայ նաեւ թէ բովանդակ կոնդակին մէջ ջերմ հայրենասիրութիւն կը բարձրէ, և խորին սէր մը եկեղեցւոյ և ազգին մէջ մի գաղաղարդին համար : Ո՞րքան պատշաճ են հայրական բոլոր խրատներն ու յորդորները : Պատրիարքներուն, արքեպիսկոպոսներուն, եպիսկոպոսներուն, քառահաններուն, հրապարակախօսներուն և մասնապիւրներուն, հարուստներուն, ուսուցիչներուն, բարեխիտական հաստատութիւններուն, երկրագործներուն, կիներուն և աղջիկներուն (կարելի էր նաեւ յիշել զինուորները), ամենուն կը արուի խրատ մը որ ամենայնիւ արժանի է խորին մտածութեան ազօթքով հանդերձ և որ անշուշտ մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ, երբ ի գործ դրուի հաւատարմութեն :

Ճիշտ այս կէտն է զոր կ'ուզենք չեղակել : Ինչպէս ուղիւնալիս քարոզներու համար, նոյնպէս ՎԻՅ. Կաթողիկոսին այս կոնդակին նման մեծ պատգամներու համար, մեքենայ մը չկայ որ զանոնք կենդանի արարչներու և նկարագրի փոխարկէ : Տուգանքով և բանտարկութեամբ պարտադրելի օրէնքներ չեն անոնք : Սիրտերու և խիղճերու ուղղուած կոչեր են միայն : Ուստի և կը պատահի յաճախ որ քաղաքներն այսօր բախտակից կ'ըլլան վաղեմի եղեկիւն մարգարէին, որու համար գրուած է. «Ահա դուն անոնց (ժողովրդիդ) քաղցրաձայն ու հմուտ նուազածուի մը ախորժակի կրպին

պէս եւ, որոնք քու խօսքերդ կը լսեն, բայց զանոնք ի դորձ չեն գներ» (Եղեկ. 19. 32): Հետեւագէտ ամէնուն յայտնի են լուրջ նկատաւածանքն եւ արագ հնազանդութեան անհրաժեշտ հարկն ու օգուտները: Կոնգակին մէջ թուարկուած ամէն դասակարգի անդամներ պարտին անձամբ կիրարկել զայն, որպէս զի բաղձացեալ օգուտն յառաջ գայ:

Գալով անոր լեզուն, օտարականի մը որու մայրենի լեզուն Հայերէն չէ՝ պիտի ներուի իր զմայլումն յայտնել անոր բառերուն սքանչելի յորդմաստութեան վրայ, նաեւ կատարեալ իր յուսահատութիւնը որու մատնուեցաւ՝ երբ փորձեց իմաստի նոյն յորդութիւնը եւ արտայայտութեան նոյն գեղեցկութիւնը գնել Անդդիերէն թարգմանութեան մը մէջ:

Եթէ հարցուի թէ այս կոնգակն ի՞նչ վերաբերութիւն ունի Աւետ. եկեղեցիներուն հետ, կը պատասխանենք թէ, թէեւ իրենք անոր մէջ ուղղակի եւ պաշտօնագէտ ակնարկուած չեն թուիր, կրնան, քանի որ բոլոր Հայերուն ուղղուած է, շատ պատշաճօրէն յարգել զայն ակնածանօք եւ, որչափ հնար է, օգտուիլ Հայ Եկեղեցւոյ մարդկային պետին հայրական յորդորներէն, խրատներէն եւ աղօթքներէն: Հիմա կը հասկցուի առ հառարակ թէ Հայ մը Աւետ. եկեղեցիի մը անդամացելով չկրնար կամ չուզեր իր աղագայնութիւնը փոխել: Ան կ'ստիպուի այդ քայն առնել՝ մի միայն իր խղճամիտ համոզումներուն համար, եւ իր սրբախն խորերը վառող միակ մեծ ու հրաբորբ իղձն է իր աղբին հոգեւոր լուսաւորումն ու փրկութիւնը: Կը յուսայ եւ կը հաւատայ թէ օր մը այլեւս տեղի պիտի չմնայ այն բաժանման դոր կը կրէ հինա եւ որ զուրկ չէ ցաւազին հանդամանքէ: Միեւնոյն ժամանակ կը սիրէ հին մայրենի եկեղեցին եւ կը յարգէ ամէն ինչ որ լաւ է անոր մէջ ու բոլոր մեծ մարդիկը զորս արտադրած է այն: Այս պաշտօններուն տակ Հայ Աւետարանականներու ընդհանուր զգացումը կը ներկայացնենք, կը կարծենք, երբ ըսենք թէ անոնք իրրեւ օտարներ կամ օտարականներ չեն կարգար Վեհ. կաթողիկոսին կոնգակը, այլ իրրեւ անդամներ աղագայն ընտանիքին, խորապէս հետաքրքրուելով ամէն բանի որ կը ծառայէ կեանքը աղնուացնել ու հոգեւորել եւ անելի լիովին Բրիտանոսի տեւական աղղեցութեան ենթարկել Հայ Եկեղեցին ու ժողովուրդը:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՓՐԿՁԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

ՀԱՄԱՋԱՍՊ Ծ. ՎՐԴ. ԵՂԻՍԵԱՆ

«Բերքեհեւ երթանք» (Ղուկ. Բ. 14.)

«Բերքեհեւ երթանք» Այսպէս ըսին իրարու մէջ պարզամիտ հովիւներն որք երկինքի բարձունքին մէջ հրեշտակներու գունդեր տեսան եւ երանութեան երգեր լսեցին անմահներու բերաններէն: Զի այդ երգը, երկնայիններու քնարին վրայ թրթռուն, ոչ միայն Անմահին փառքը կը նուագէր, այլ եւ մահկանացուներուն համար աւետիս մը ունէր սիրոյ եւ խաղաղութեան, աւետիս մը տիեզերական եղբայրութեան եւ հոգիներու փրկութեան:

«Այսօր փրկից ծնաւ ձեզի» Այս էր աւետիսը: — Իշխա՞ն մը, դահաժառանգ մը, օրէնքսդի՞ մը, մեծ բարոյախօս մը ծնաւ — Ոչ, ոչ, Փրկիչ ծնաւ, որ ոչ մէկ ազգի, այլ ամէն ազգերու, բոլոր ժողովուրդներու ուրախութիւնն ու փրկութիւնը պիտի ըլլայ, եւ արդարեւ միայն Իսրայէլը չէ որ Մեսիայի մը գալուն կ'սպասէ, այլ եւ ամէն ազգեր երկնաւոր Փրկիչի մը պէտքը կ'զգան, քանի որ անօրէնութիւն, անիրաւութիւն եւ ամէն տեսակ մեղք ապականներ էին աշխարհը, ամբարշտութիւնը անպատկառօրէն եւ գարշելիութիւնը անսանձ ու ապերաստան վազքով տարածուեր էր առ հասարակ ամէն երկիր, մարդկային կիրքը գազանացիներ էր անդուստպօրէն եւ չկար ձեռք մը որ սանձ ու սահման դնէր այդ դէպի կորուստ դահավիժող խօլ արշաւանքին: Տակիտոս եւ ժամանակակից ուրիշ պատմիչներ կը վկայեն թէ հեթանոսութեան քուրմերն եւ Հռոմէական հարստութեան վատուէր կեսարներ՝ իրենց կրօնական ու քաղաքական իշխող հեղինակութիւնով բացարձակապէս նուիրաւորներ էին ամէն խնէշ լիտիւթիւններն ու անամօթութիւնները, որոնք դարուն առաջինութիւններն եղած էին: Բարուց այս աստիճան անկումի միջոցին, բարոյականութեան ի սպառ քայքայումի ժամանակին, ո՞րքան ցընցող, քանի՜ յուղիչ եւ ի՞նչ աստիճան որսաւնալու է այս ձայնը որ երկինքէն կու գայ, «Փրկից ծնաւ ձեզի» եւ ուստի հովիւներն արթնան ու զուարթուն երբ կէս-գիշերի մթու-

թիւնը կը տեսնեն արտակարգ լուսով ողողուած, փառքը յորդած, հեղեղած Աստուածային վառարանէն կապոյտին անեղբուրթեանը մէջ, երբ կը լսեն եղանակ մը հիւսնալի, դիւթիչ գոր ոչ մի նուագահանդէս, ոչ մի մարդկային երաժշտական հանձար կրցած էր նուագել — նուագ մը, երգ մը որ փրկութեան աւետիսը ունի — ո՛հ, երկիւղախառն ուրախութեամբ կ'ըսեն իրարու, «Ելէք, ընկերներ, ելէք, Բեթլէհէմ երթանք»:

Գացէք ո՛վ բարի և հաւատաւոր հովիւներ, վազեցէք, փութացէք տեսնելու համար թէ ի՞նչ ցուցուցած է ձեզ Տէրը:

Հոն պիտի տեսնէք դուք նորածին թագաւորը: Մի տարակուսիք, երբ փոխանակ աշխարհի զահաժառանգներու նման ոսկեձեղուն պալատներու մէջ, ոսկեձամուկ բեհեզներու և ծիրաններու մէջ հանգչած զանելու, տեսնէք զայն խոտի խանձարուրով պատուած և քարէ մսուրի մէջ պառկած: Նա մեծագոյն թագաւորն է, թագաւորներու թագաւորը՝ որուն օրերը տեսնել շատ փափաքեցան ձեր մեծ և հաւատացեալ նախահայրերը — Արրահամ, Իսահակ և Յակոբ: — Գացէք, և սաքուկ համբոյրներ մատուցէք, պաշտումի և երկրպագութեան համբոյրներ տուէք անոր ոտքերուն՝ փափուկ ու սիրուն, որ թերեւս կը մտնէ ցուրտէն: Գացէք, ով հաւատոյ մարդեր, ձեր հաւատքը, սէրն ու յոյսը դնելու մսուրի Մանկան խնկելի ոտիցը առջեւ: Տեսէք, ահա ձեզի պիտի յաջորդեն հեռաւոր երկիրներէ եկող իմաստուն մարդեր: Անոնք ալ, գիտութիւնով ճոխացածներ, պիտի միանան ձեզի, հաւատքի մարդոց հետ իրենց մեծարանքը ընծայելու ճշմարտութեան և արդարութեան մարմնացումին: Ա՛հ, երանի թէ դարուս գիտութեամբը պանծացողներն ալ իմաստութիւնը ունենային ճանչնալու այս գերագոյն և մեծ ճշմարտութիւնը: այլ, աւա՛ղ, տղաներուն յայտնուած ու ըմբռնած երկնային և յաւիտենական ճշմարտութիւններ յաճախ իմաստուններէն ու գիտուններէն կը ծածկուին:

Բեթլէհէմ երթանք ամէնա ալ, ով հաւատացեալ քոյրեր և եղբայրներ, հոն մսուրին մէջ տեսնելու համար Մանուկը որ տիեզերական եղբայրութեան հիմը կու գայ հաստատելու, որ արդարութեան, մարդկային իրաւանց

անրոնարարելի օրէնքը կը բերէ աշխարհին, որ ճոխութեան և գիտութեան ներկայացուցիչները — իմաստուն և հարուստ մոգերը — կը բերէ, իր քով կը միացնէ համեստութեան և հաւատքի մարդերուն — պարզամիտ հովիւներու — հետ ըսելու համար անոնց թէ «Դուք եղբայրներ էք»:

Ամէն հաւատացեալ որ այսօր Փրկչին հրաշափառ Մնունըը տօնելու համար եկեղեցի կը դիմէ, մէն մի Քրիստոնեայ որ Անմահին խորանին առջեւ կու գայ իր ուխտն ու երկրպագութիւնը մատուցանելու, թող վերանայ, մտքով թող երթայ մինչեւ Բեթլէհէմ, ըմբռնելու համար «Խորհուրդ մեծ եւ սխալեցի որ յայտն առաւ յայտնեցաւ»:

Եւ ի՞նչ ընծաներ, ի՞նչ նուէրներ տանիլ հոն. խո՛ւնիկ, ոսկի՞, զմո՛ւստ, ո՛հ, ոչ, այլ հաւատք՝ խնկարոյր, աննկեղ սրտէ՛ր բուրած, սիրտ մը՝ ոսկիէ աւելի մաքուր ու ամբիժ, և մահացումը ամէն մոլեկան կիրքերու: Սիրոյ ընծաներ մատուցէք, աշխիւ ընթերցողներս, առաքինութեան և սրբութեան ընծաներ նուիրեցէք Մանուկ-Արքային, և ուխտը ուխտեցէք դուրսի, եղբայրութեան, կարեկցութեան հեղութեան և ողջախոհութեան: Զիր գգացումներուն էն նուիրականը, էն սուրբը մատուցէք Աստուծոյ Գառնուկին որ մեր մեղքերը քաւելու կու գայ:

Սամսոն

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

ՎԵՐ. ՅՈՒՆ. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵ Ն

Բ.

Այսօրու ան նշանաւոր գիտնոց եթէ ոչ ամէնը գոնէ մէկ ստուար Ռեծամասնութիւնը այս վարկածին բոլոր գլխաւոր կէտերը կ'ընդունի: Ոչ ոք կը հաւատայ թէ կեանքը առանց ֆիզիքական պատճառի և անմիջապէս ծագում առած է և շատ քիչեր տակաւին կը պնդեն թէ կեանքը ֆիզիքական բոլոր ուժերէն անջատ ուժ մըն է:

Յայտնի է թէ այս վարկածը Սուրբ Գրոց կեանքի ծագումին մասին մեղի տուած դադարարէն բողոքովին տարրեր է: Հետեւապէս մեր առջեւ սա խնդիրը կ'իլլէ թէ մենք հաւատացեալներս այս վարկածին հանդէպ ի՞նչ

դիրք բռնելու ենք: Կան հաւատացեալներ որ կը պատասխանեն թէ անոր հանդէպ թշնամական դիրք մը բռնելու ենք և գիտութեան դէմ բոլոր ուժով կոտորելու ենք: Տակաւին կան մարդիկ որ ոչ միայն այս վարկածին հապա գիտութեան դէմ առ հասարակ այս դիրքը կը բռնեն, երբ գիտութիւնը բան մը կ'ըսէ որ իրենց կրօնական դադափարներուն հակառակ կու գայ: Անոնք գիտութեան դէմ դէնք կը վերցնեն, գիտնականները կը հաւածեն և անոնց ցած անուններ կը կանչեն:

Սակայն այսպէս ընել բոլորովին անբանաւոր է: Գիտութեան դէմ դէնք վերցնել անօգուտ բան է: Ուսէ գասակարգի դէմ հալածանք հանել դարուս ոգոյն հակառակ է: Եւ մարդոց դէպ անուններ տալ տղայական բան է: Գիտութիւնը իրողութիւններու վրայ հիմնուած է, և, ինչպէս բացայայտ է, իրողութիւնները այնքան յամառ բաներ են որ դանոնք ոչ կրնաս համոզել, ոչ կրնաս յաղթել և ոչ կրնաս սղաննել: Եկեղեցին երեք հարկ տարի սաստիկ պատերազմ մղեց գիտութեան դէմ: Գիտնականները հալածեց: Զանոնք հերետիկոս, բանապաշտ, անհաւատ և անաստուած կոչեց: Նեղեց, չարչարեց և մինչև անգամ ողջ ողջ վառեց զանոնք, բայց ի դուր: Պատմութիւնը կ'ըսէ մեղի թէ եկեղեցին շատ անգամներ պարտութիւն կրեց: Գիտութիւնը ըսաւ. «Երկիրը կըսէ է՝» եկեղեցին պատասխանեց, «Ոչ, երկիրը ստիպակ է, որովհետեւ Սուրբ Գիրքը այնպէս կ'ըսէ:» Գիտութիւնը յայտարարեց թէ երկիրը իր առանցքին վրայ կը դառնայ և արեւակին բոլորովին կը չրջի: Եկեղեցին ըսաւ, «Ոչ, Աստուածաշունչը կ'ըսէ թէ երկիրը կայուն է և արեւը կը ծագի և կը մարի:» Գարձեալ, գիտութիւնը ըսաւ թէ երկրագունդը շատ հին է: Եկեղեցին չեշտակի մերժեց այս գաղափարը և սնդեց թէ երկիրը միայն վեց և յոթ հազար տարի առաջ ստեղծուած է: Այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ եկեղեցին սխալ էր և գիտութիւնը չիտակ: Հիմա մինչև անգամ փոքր տղայք գիտեն թէ երկիրը կըսէ, թէ առանցքին վրայ կը դառնայ և արեւակին բոլորովին կը չրջի, և թէ միլիոնաւոր դարեր գոյութիւն ունեցած է: Անցեալ երեք հարիւր տարուան պատմութեանէն անոնց նման շատ մը ուրիշ օրինակներ

կրնան գտնուիլ, բայց ասոնք բաւական են ցուցնելու թէ գիտութեան դէմ կոտորել բոլորովին յիմարական և անօգուտ բան է: Իբր խելացի մարդիկ անցեալէն այս կարեւոր դասը սորովինք և նոյն սխալմունքին մէջ չիյնանք:

Հաւատացեալներէն ոմանք ալ կը ջանան գիտութիւնը և Սբ. Գիրքը իրարու հետ հաշտեցնել: Սակայն այս ալ բոլորովին անօգուտ ջանք մ'է: Այսպիսի հաշտութիւն մը յառաջ բերել անկարելի է: Սբ. Գրոց հեղինակները այնպիսի դարու մը մէջ կ'ապրէին երբ մարդիկ Ֆիզիքական իրողութիւններու մասին մեր ունեցածներէն բոլորովին տարբեր տեսութիւններ ունէին: Եւ ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ սրբազան հեղինակներուն այդ մասին ունեցած տեսութիւնները իրենց ժամանակիցներուն տեսութիւններէն տարբեր չէին: Եթէ կ'ուզենք որ Սուրբ Գիրքը լաւ հասկնանք և աւելորդ գծաւարտութիւններու մէջ չիյնանք, պարտինք ընդունիլ միանգամ ընդ միշտ թէ անոր հեղինակները արդի գիտութեան անսեղեակ էին: Անոնք ոչ աստղագիտութիւն, ոչ քիմիագիտութիւն, ոչ բնագիտութիւն, ոչ կենդանաբանութիւն, ոչ կենսաբանութիւն և ոչ որեւէ ուրիշ — բանութիւն գիտէին: Ասոնք բոլորը նոր են: Այս այնքան պարզ բան է որ մինչև անգամ հարկ չէ ըսել: Անոնց Ֆիզիքական իրողութիւններու տուած մեկնութիւնները մանկական և պարզ մեկնութիւններ են: Հետեւապէս անոնց գաղափարները արդի գիտական գաղափարներուն հետ հաշտեցնել բոլորովին անկարելի է:

Սակայն եթէ մինչև անգամ կարելի ըլլար այսօրուան գիտութիւնը Սուրբ Գրոց հետ հաշտեցնել, ասկէ բնաւ օգուտ մը յառաջ պիտի չգար. որովհետեւ քանի որ Սուրբ Գիրքը անփոփոխ կը մնայ, գիտութիւնը յառաջանալով չարունակ կը փոփոխի: Մեթաքրիստէ թէ այսօրուան գիտութիւնը Սուրբ Գրոց հետ հաշտեցուցիր, վաղը ի՞նչ պիտի ընեն երբ գիտութիւնը զարգանալով իր դիրքը փոխէ: Պիտի չստիպուի՞ն նոյն փորձը կրկնել, վաղուան գիտութիւնը Սուրբ Գրոց հետ հաշտեցնել: Եւ պիտի չստիպուի՞ն այս փորձը ընել ամէն օր մինչև կեանքիդ վերջը: Հարկ չկայ ըսել թէ այդ փորձերուն արդիւնքը ոչ միայն ծագրելի պիտի ըլլայ, հապա հաւատքի աննպաստ: Եթէ

դուն այդ անտեղութիւնը չտեսնես, ուրիշներ պիտի տեսնեն զայն և տեսնելով կրօնքէն պիտի հեռանան: Ուստի խնդիրը մասնաւորելով՝ իբր խեղացի մարդիկ՝ ոչ կեանքի ծագումին արդի դիտական վարկածին հակառակելու ենք և ոչ ջանալու ենք զայն ստեղծագործութեան պատմութեանը հետ հաշտեցնել:

Ուրիշ յօդուածով մը պիտի ջանամ ցուցնել թէ այդ վարկածին հանգէպի՝նչ դիրք բռնելու ենք և թէ վարկածը ինքնին մեր հաւատքին նպաստաւոր է թէ աննպաստ:

Քրմիւրս. Ն. Ե.

(Շարունակելի)

Վ.Ա.ՌԱՐԱՆԻՍ ՔՈՎ

ԻՄ ՍԻՐՈՒՇԻՍ

(ՍՏՈՒԵՐ)

Հազիւ երկու տարի եղած էր դուէճ մըտնելուս երբ, դեռ անսիրձ պատանի, սկսած էի սիրել զինքը:

Դեռ նոր կը փթթէր իր կեանքին գարունը, ա՛յնքան հմայուն, ա՛յնքան դալար ու բուրեղ:

Նրբաքարչ կրկնակ կամարներու ներքե՝ ջուխտակ աստղերը պսպղուն, ցոլացիկ հայելիներ կրկնային անքիծ, սիրավառ ու անէջ հուրին, կը մաղխապնդէին ամբողջ էութիւնս:

Շուշանաթոյր այտերուն վրայ կը փթթէին այն չնաչխարհիկ ու քնքուշ վարդերն՝ որ կը խնկաւէտէին փափկութեան դրախտը՝ նախաձոր խաբուելէն շատ առաջ:

Բոսորագեղ թաւիչի նուրբ չերտերով եղբոււնձ չուրթերը թրթռուն, պարանոցին վրայ մաղուած ձիւնի բիւրեղները փափուկուն՝ կը զգլխէին զիս...:

Ձեռքերը, մատները հապա, -- «անձառ, աննման, ջինջ և անապակ» -- նրբաւարտ, թափանցիկ, այնքան ճարտարութեամբ կը խաղային ոստոստուն, ոսկեղէն քնարի մը փափուկ թելերուն վրայ...:

Ձա՛յնը, օ՛հ, ձա՛յնը, չի մեղանչող հրեշտակներու ամէնէն անուշ, ամէնէն մեղմ, ամէնէն յուզիչ խմբերգին մեղեդիներէն մէկն էր՝ որ կ'արձագանգէր հեռուէն, անձանթ անհունէն, թրթռում մը երկկարական անասնակի, անհասկնալի հոտանքի մը, որ՝ սողոսկելով ջրղերուս մէջէն՝ կը հասնէր զգայութեանս կեդրոնն ու կը ցնցէր զայն ուժգին...:

Վայելչագեղ, նրբահասակ, չորհալի ու հազելի արարած մը, ճշմարիտ ու կատարեալ մարմնացում կուսական ցայտուն, անդիմադրելի հրապոյցներու, զոր կը դիտէի անխափա՝ զգլխա՛ծ, խեղացնա՛ր...: Հմա՛յք մը համակ կրկնային՝ որ կ'արձարծէր հրայրքն հողիտ...:

Ամէն օր, արշալոյսին ցօղով, մայրամուտքին շողով ու գիշերին քօղով կ'այցելէր ինձի, կամ թաւուսքի մը խորը, բլուրի մը ծմակը, պուրակի մը առուն կղերքը, սիգաւէտ, անուշաբոյր ու ծփուն մարմանդի մը գիրկը, կամ վարդենիիս հովանիին տակ՝ կրկնապէս գեղգեղանքէն արբէյա՛ն կ'օրօրուէի երազներով տարտամ, խուսափուկ այլ դիւթիչ:

Ձմեռները, սակայն, կու դար, կը գտնէր զիս, բուրակիս մօտիկ, գրասեղանիս առջև, մանաւանդ երկար, մթին ու ցուրտ գիշերները, ինքնամփոփման, խուլումի, ներանձնութեան լուռ ու վսեմ վայրկեաններուն...: Մտքիս՝ յափշտակութիւն, սրախ՝ խանդ ու հողիտ աւելն, ներշնչում էր համակ...:

Արժանի՞ էի այս ամէնուն... ո՛վ գիտէ...:

Ծուլութեան կամ անսիրելութեան մանրէներէն վարակուած՝ կրք քիչ մը թերանայի դասերուս մէջ, կրք անփոյթ ու դանդաղ, ուժանայի տակաւ ու ետ մնայի, անմիջապէս կու դար, իր խոժու բայց սիրավառ աչքերը ինձի յառած՝ կը յանդիմանէր զիս դուռնաքով ու խանդաղատանքով, կը խրախուսէր զիս՝ ամէնէն աղու, ամէնէն մեղմ այլ աղբու չիշտը դնելով իր հրեշտակային ձայնին մէջ: Պարագոյ ժամերուս, ինք կ'ընտրէր բնթերցանութեան համար գիրքեր, միշտ բնափր, հաճելի և օգտակար:

* * *

Դպրոցական կեանքիս վերջին ժամը հրեշտած էր: Տխրանուշ յիշատակներով «Հուսկ Ողջոյնս» արտատանած պահուս՝ այն նուիրական բեմէն --

Դիտուս վերելք ծածան,

Ձերք հրաշագեղ ծիածան

Կու տար ինձի միշտ խրախոյս,

Նոր խանդ, աւելն, սէր և յոյս:

Անցեալին յուշերը կը կածկւէին անթեղին տակէն, երախտադիտական ջերմ զգացումներով լեցուած՝ սիրտս ուժգին կը բարախէր:

Օ՛հ, միայն ու միայն իր շնորհիւ էր որ գրեթէ միշտ առաջին հանդիսացած էի լեզուի դասերում մէջ. — և մինչև այսօր, գրական ասպարէզին մէջ ունեցած յաջողութիւնս, գտած ընդունելութիւնս ու վայելած համակրանքս իրեն վրէպարտում. — և թէ չհղայինք որ կը փափաքէի ըլլալ, ի՛մս էր յանցանքը, ո՛չ իրը:

Տարբեր տեղերէ ուսուցչութեան վսեմ պաշտօնին հրաւիրուած պահուած խորհուրդ հարցուցի Սիրուհիս. — «Մովեղերքինը ընտրէ՞ս ըսաւ ինծի. սիրով կատարեցի իր կամքը, — «քանզի սիրող մը իր սիրած էակին կամքէն դատ չունի ուրիշ կամք և չի կրնար ունենալ», — և աս չէ՞ միթէ ճշմարիտ սիրոյ բովանդակ իմաստասիրութիւնը:

Մահու չափ դառն էր ինծի բաժնուիլ տունէն, թողուլ հայրենի օճախը՝ իր անմոռաց յիշատակներով, ու երթալ բոլորովին օտար, անծանօթ տեղ մը, ո՛հ, անտանելի՛ բան: Սակայն խոստումը տրուած էր, անկարելի էր դրժել. պարտականութեան ձայնն աւելի ուժգին կը հնչէր լաց ու կոծէ խլացած ականջիս. հպատակեցայ ու մեկնեցայ:

Թէ՛ ուղեւորութեանս միջոցին և թէ՛ Պոնտոսի խորհրդաւոր ափունքը ժամանելէս կտալ, մինակ չէի, միշտ ինծի հետ էր, անբաժան Սիրուհիս, ա՛յնքան հաւատարիմ իր ուխտած սիրոյն:

Հոն, առանձնութեանս մէջ, ամէն բան էր ինծի համար. քերթուածներէս գեղեցկագոյնները իր ներշնչումովը գրեցի հոն, գիշերուան լուս ժամերուն. դասարանի ժամերուն մէջ իր ներկայութիւնը կ'ոգեւորէր զիս՝ աւելի եռանդով փարելու դաստիարակութեան սուրբ գործին:

Ամրան արձակուրդին հայրենիք վերադարձիս, կրկին ընկերացաւ ինծի:

Երկու ամիս ետքը, պարագաներու բերմամբ՝ առեւտրական ասպարէզը մտնելու ստիպուած ըլլալս երբ կը յայտնէի իրեն, գրեթէ շանթահար, շատ ու շատ վստացաւ. ընաւ չէր ախորժիկ մինչև իսկ լսել այն կեանքին վրայով՝ որուն պաշտումն է Մամոնան, լծակը՝ Մամոնան, ու Մամոնան՝ դեւը...:

Անկեղծ կարեկցութեամբ ինծի յառած արցունքոտ աչքերը, կը շեշտէր, — «Հիմնովին

սխալ է քու այդ ընտրութիւնդ, սիրելիս, երբեք չպիտի յաջողիս. դուն չես կրնար շուկայի մարդ ըլլալ. շատ լաւ ուսումնասիրած եմ քու բնատրութիւնդ, խառնուածքդ, քու կեանքդ, խորհելակերպդ ու գործելակերպդ: Մի, մի փորձեր, մի ձեռնարկեր, յուսախաբ պիտի ըլլաս:» «Բայց,» աւելցուց, «գիտեմ, քաջ գիտեմ, ի՛նչ գժուձ չարժանիքէ մղուած՝ կը ստիպուիս տեղի տալ՝ նոյն իսկ քու անձնական համոզումդ գոհելով: Այո, թափանցած եմ սրտիդ գաղտնիքին, գիտեմ պարագաներդ. ա՛լ չեմ պնդեր. կը ներեմ սկարութեանդ, վստահ ըլլալով որ օր մը պիտի գղջաս, բայց, աւա՛ղ, շա՛տ ուշ...»

* *

Այր, բէն, գիւն, դա, — սկսայ շուկայի քերականութիւնը. գործեցի այդ մեծ, այդ աններելի սխալը: Զախողուած մըն էր մինչև վերջը, դա՛նն յուսախաբութիւն, պատրանք ցաւալի, քանի որ վայրկեան մըն ալ չունեցայ սրտի գոհունակութիւնը, խղճի անգործութիւնը: Գիշեր ցորենի ականջիս կը համներ նոյն ազդարար ձայնը. — Մի, պիտի գղջաս:

Ա՛լ չէի կրնար նայիլ Սիրուհիս դէմքին, յանցաւոր տղու մը պէս, բայց ինք, ընդհակառակը, երեսէ չի ձգեց զիս, քովս էր միշտ, մանաւանդ գիշերները, երբ, թէեւ մարմնով ու մտքով չափազանց յոգնած՝ ցերեկուան ծանր աշխատանք՝ս, ամենայն սիրով հինգ վեց ժամեր կ'անցնէի իրեն հետ, օրհնեալ ժամեր, հոգեպարա՛ր վայրկեաններ:

Այդ հաճելի միանգամայն օգտաւէտ ժամանցներուն մէջ կրած տպաւորութիւններս, հիացումս ու յափշտակութիւնս, արձակ թէ ոտանաւոր, կը պահէի խնամով, կը գուրգուրայի անոնց վրայ, և անոնցմէ ոմանք կ'երեւային երբեմն պարբերական թերթերու մէջ:

Պանդխտութեանս բոլոր միջոցին՝ անբաժան ընկերս, մտերիմս, մենտորս, փրկիչս, ամէն բան եղած էր ինծի, պաշտելի՛ Սիրուհիս...:

Հինգ տարիներու դառն փորձառութիւնը բաւական եղած էր հաստատ, որոշ համոզում գոյացնելու թէ ստուգիւ սխալ էր ընտրութիւնս: Ուստի, երբ կրկին հրաւէր կու գար ինծի դաստիարակութեան վսեմ գործին մէջ բաժին ունենալու, անվարան, ամենայն սիրով ընդունեցայ զայն:

Անպատում էր Սիրուհիս հրճուանքը. «Ապրիլս, սիրելիս, ապրիլս» ըսելով՝ մեղմիւ կը հարէր ուսիս, ներողամտութեան ժպիտը չըթռնէր, որ, կարծես կը փառաւորէր սիրտս ու հոգիս:

Կեանքիս անբաժան ընկեր մը, — «լաւագոյն կէսս» — ընտրած ատենս, ոչ միայն չի վըտացու, այլ մանաւանդ սրտանց ուրախացաւ, և օգնեց ինծի՝ որ այդ վճռական պահուն սխալ ընտրութիւն մը չընեմ: Նշանուած ժամանակամիջոցի՝ երբ կը նամակակցէի ապագայ ամուսնիս հետ, գիշերուան խաղաղիկ ժամերուն, կու գար քովիկս, և առանց ցոյց տալու ամենափոքր նշան մը նախանձի, կատարեալ ներշնչում մը կ'ըլլար ինծի, ամէնէն անուշ, ամէնէն ազուր բաները գրելու... Օ՛հ, ի՞նչ պէս չի սիրէի զինքը, իմ ճշմարիտ Սիրուհիս...

«Բիւնէդ եղած խօսքը, թղթին յանձնած բառը, արձակուած նետ մըն է՝ որ ա՛յլ ետ չի դառնար» կ'ըսէր, «զոռչացիր, ուրեմն, սիրելիս, վայրկեան մը մտածէ ու այնպէս խօսէ կամ գրէ. անխորհրդարար արտասանած մէկ խօսքիդ կամ գրած մէկ բառիդ համար՝ չըլլայ որ մինչեւ վերջը զղջաս, մինչեւ մահդ ցաւիս»:

Հասաւ վերջապէս «ՄԵՄ ԱՅՈ»ն արտասանելու հանգիստւոր վայրկեանը, աթոռիս մօտ նստած կը հծծէր ականջիս, Ալփատանի Յանգապատումներէն,

«Ի՞նչ է կեանքն անամուսին,

— Անհամ ու սին...»

Սխալած չէի այս ընտրութեանս մէջ, երջանիկ էի, և իրմով աւելի երջանիկ: Տարիներ անցան այն մեղանուշ օրերէն, — հոգեպարար մեղրալուսնի — բայց անոնց թարմ, մշտափթիթ յիշատակը դեռ մինչեւ այսօր կ'ամուքէ ու կը զուարթացնէ կեանքս: Հիմա, ինծմէ աւելի ինք, անմահ Սիրուհիս, կը գուրգուրայ հոգեհատորներուս վրայ, ինծմէ աւելի ինք հոգ ունի անոնց ապագային համար, գիշեր ցորեկ իր միակ մտածումը, իր միակ իղձն ու երազն է «Տիպար Ընտանիքը» աւսնել մեր ընտանեկան համեստ յարկին ներքեւ: Այո, ճշմարտապէս երկրորդ նախախնամութիւն մը եղած է ինծի և իմիներուս, Սիրուհիս, սուրբ, անմեղ, խնկելի, պաշտելի սիրուհիս...

Գրական ասպարէզը մտնելէս ի վեր, ժամ

մը, վայրկեան մը հեռացած չէ ինծմէ, մանաւանդ գիշերները... Օ՛հ, իրեն հետ անցուցած ձմրան երկար գիշերներս, — «Լաւարանիս ֆոլ» — խանգոտ ասուլիսները մեր զրական կեանքէն, իր սուր, իրաւացի դիտողութիւնները, քննադատութիւնները, թեղադրութիւնները՝ ամէնն ալ ուղիղ, անառարկելի, շահեկան: Եւ ո՛րքան ծանօթներ, բարեկամներ, մանրիմներ, սիրելիներ ունի եղեր ինքը, իմ խորհրդապաշտ Սիրուհիս...: Ամէն գիշեր, նոր անծանօթ մը կը ներկայացնէր ինծի, նոր քերթող մը, նոր իմաստասէր մը, նոր նկարիչ մը, նոր երաժիշտ մը, զրազէտներ, զրազիտուհիներ, նոր հանճարներ կը ծանօթացնէր ինծի: Դիւցազներգակ քերթողներէ մինչեւ Սիմպոլիսդ երազողները, Մ. Անճէճներէ մինչեւ Այվազովսքիները, հին Աստղիկներէ մինչեւ դարալերջիկ հերոսները գուսներգութեան՝ վառ գոյներով կը նկարուէին իր մոգիչ խորհրդապատկերին մէջ, իւրաքանչիւրն իր բնորոշ հանգամանքովը:

Ու այսքան տարփաւորներ, թեկնածուներ, խօլ սիրահարներ ունենար ինքը, չքնաղ Սիրուհիս ու ես չի կասկածէի, չի գայթակղէի, չուժանայի իրմէ...: Կարելի՞ ըսն՝ ակար մահկանացուի մը սահմանափակ մտքին համար...: Բայց, ոչ, քաւ լիցի, հասարակ մահկանացու մը էր Սիրուհիս: Այո, ամէնը սիրած, ու սիրուած ամէնէն՝ հաւատարմապէս, անխտիր, ամէնուն հետ մտերմացած, ամէնուն մուսան, ներշնչումը, խանգն ու աւիւնն էր կողած, և սակայն ամէնուն ալ անմատչելի, անհղելի եղած էր: Շատ ու շատ տարրեր էր իր ներշնչած սէրը. բարձր, վսեմ, սուրբ բան մըն էր ան, հասարակ մահկանացուներու ըմբռնումէն անհունապէս գերազանց: Ահա հակիրճ նկարագիրը՝ խելայեղօրէն սիրած ու պաշտած չաչխարհիկ, նազելի Սիրուհիս:

Ինքն էր միակ մտատիպարս՝ որ կը զիւթէր, կը հմայէր, կ'առնէր, կը քաշէր զիս վեր, վեր, իր ստուերին ետեւէն... կը սփռէր զիս մազէկ ցից ժայռերէ, փշուռ գերբուկներէ, գահաւանդներէ, ափափաններէ վեր, վեր գէպի ամպածրար բարձունքը հոխոյ լուսնի ու վեր, մշուշէն, ամպերէն, լուսնէն, արեւէն վեր, վեր գէպի անհունը... միշտ անջրպետ թողով իր և իմ միջեւ, միշտ անհա-

տանելի, միշտ անմերձեցալի, միշտ անլուծելի
դադարներ, առեղծուած . . . :

Իր ձայնը միշտ աղու, միշտ թրթռուն,
միշտ խորխուսիչ՝ կը կրկնէր, — «Մի, մի,
կենար կեանքի սանդղին ամէնէն յետին բազ-
րոտին վրայ, ան խոնուած է հատարակ, ուս-
միկ ու տափակ դանկերով . . . : Ելիր, բարձ-
րացիր, թռիր վեր, աւելի վեր, աւելի բարձր,
կրկնելով յանկերով — «Excelsior . . . »

Անտոգիւտ Միրուհիս, անմատչելի՝ Բզձա-
նուշ . . . քանի ելլեմ վեր, հետապնդեմ զին-
քը, միշտ կը խոտափի . . . Երազ մը՝ որ եր-
բէք չիրակամանար, ստուեր մը՝ որ կը սահի,
կ'անէանայ, երբ կը կարծեմ թէ հասած եմ
իրեն ու կը բռնեմ զինքը, կը վազեմ իր հ-
տեւէն ողկոյնդ, չնչապառ, հեւ ի հեւ . . . Իսկ
ինք կը սաւառնի աւելի վեր, իր հաւեւէն քա-
շելով զիս . . . մինչեւ որ ալ խոնջ ու յուսա-
հատ՝ կը նայիմ երկնապիշ, աղօտացած, գրեթէ
կուրցած աչքերով . . . :

Ա՛հ . . . երջանկութիւնը, որ կը խոտափի
միշտ . . . աս չէ՞ միթէ ճշմարիտ, բացարձակ,
իրական երջանկութիւնը՝ այս պատիր կիան-
քին մէջ . . . :

Բայց իր անո՛ւնը . . . Միրուհիս, Բզձանու-
շիս, Տեղականիս անունը . . . Մտափայտիս՝
որ կ'առաջնորդէ զիս, իր սիրահարը, միշտ
վեր, աւելի բարձր, գէպ ի բացարձակ գեղե-
ցիկը, գէպ ի գերազոյն բարին, գէպ ի վսեմ
ու միակ ճշմարիտը . . . :

Ա՛հ . . . իր անո՛ւնը . . . :

ՏՂԱՅՈՅ ԷՋՐ

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

ԿԱՄ

ՍԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

(Սքիրխակսն աւանդալիս ղը)

Հեղինակ՝

ՃՈՆ ՐԵՍԲԻՆ Մ. Ա.

Թարգմանիչ՝

ԳՐԻՁ-ՔՆԱՐ

5.

Յետոյ ծեր պարոնը արագաբար
գառնալու շարժում մը ըրաւ հակառակ
ուղղութիւնով, և բաւական դարձաւ
մինչեւ որ իր երկար կրկնոցը բոլորովին
մարմինին փաթթուեցաւ, յետոյ գդակն

ալ գլուխը դրաւ մէկ կողմը ծռած
ձեւով մը (որովհետեւ կարելի չէր զայն
չիտակ գնել առանց անոր ծայրը ա-
ռաստաղէն գուրս հանելու). անգամ
մըն ալ ոլորեց իր խցահանաձև պիտերը
և կատարեալ պաղարիւնով մը պատաս-
խանեց. «Պարոններ, բարի լոյս ձեզ.
այս գիշեր ժամը տասներկուքին (կէս
գիշերին) նորէն պիտի այցելեմ ձեզի:
Բայց հիմա իմ տեսած այս հիւրամերժ
վարմունքէն ետքը կարծեմ չէք զարմա-
նար երբ ըսեմ թէ այդ այցելութիւնս
վերջինը պիտի ըլլայ»:

«Եթէ անգամ մըն ալ հոս ձեռքս
անցնիս . . . » մուտաց Սեուկ, կէս մը
սարսափած յառաջ գալով իր զլտորած
անկիւնէն — Բայց ան դեռ իր խօսքը
չլնցուցած՝ ծեր պարոնը իր ետեւէն
տունին դուռը մեծ աղմուկով մը գո-
ցեց. նոյն պահուն խորտուբորտ ամպա-
կոյտ մը անցաւ պատուհանին առջեւէն,
և տարբեր ձեւափոխութիւններով իջաւ
հովիտն ի վար, դարձգարձիկ շարժում-
ներ ընելով օդին մէջ, և վերջապէս տե-
ղատարափ անձրեւի ձեւով հալելով:

«Հիանալի՛ գործ չիտակը, Պրն. Բա-
րեբախտ», ըսաւ Սեուկ: «Խորովածը
պնակի մը մէջ դիր, պարոն, եթէ ան-
գամ մըն ալ քեզ այսպիսի խաղի մը
մէջ բռնեմ . . . Ինչ որ է, խորովածը ին-
չո՞ւ կտրեցիր»:

«Բայց դուն ինչպէս գիտես, ինծի
կտոր մը տալ խոտացա՞ր, եղբայր», պա-
տախանեց բարեբախտ:

«Հա՛, դուն, ալ անոր համար խորո-
վածը տաք տաք կը կտրէիր կարծեմ, և
միտին հալած բոլոր ճարպը պնակին մէջ
պիտի առնէիր: Ալ գժուար կը խոտա-
նամ քեզի ատանկ բան: Սենեակէն
դուրս կորսուէ, պարոն, և հաճէ ած-

խանութին մէջ մնալ մինչև որ քեզ կանչեմ».

Բարեբախտ տխուր դէմքով սենեակէն դուրս ելաւ։ Եղբայրները կրցած նուն չափ կերան խորովածէն և մնացածը դարակի մը մէջ դրին ու կըպեցին, և կերակուրէն ետքը բաւական ալ կոնծեցին։

Շատ սոսկալի գիշեր մըն էր այդ գիշերը։ Անդադար սաստիկ հով կը փռչէր ու անձրեւ կու գար։ Եղբայրները հազիւ խելք ընին պատուհաններուն փեղկերը դոցել և դուռին ետեւէն կրկին նիգերը դնել, դեռ անկողին չմտած։ Անոնք բոլորը նոյն սենեակին մէջ կը պառկէին։ Երբ ժամը տասներկու զարկաւ, սոսկալի ժխորէ մը արթնցան։ Դուռերնին այնպիսի սաստիկ թեւամբ մը բացուեցաւ որ տունը հիմէն մինչև առաստաղը դրդեցաւ։

«Ի՞նչ է այդ...», գոչեց Սեւուկ, անկողինէն դուրս ցատկելով։

«Միայն ես եմ», ըսաւ կարճահասակ պարոնը։

Երկու եղբայրները իրենց բարձերուն վրայ նստած մութին մէջէն կը դիտէին։ Սենեակը ջուրով լեցուած էր, և լուսնի աղօտ ճառագայթով մը, որ փեղկի մը ճեղքէն ներս կը թափանցէր, կրնային տեսնել թէ ջուրին վրայ պղպշակի խոշոր գունտ մը կը լողար և կը ճօճէր վար վեր, իրըն խիցի կտոր մը. գունտին վրայ շատ մեծագնի բարձի մը վրայ ընկողմանած էր կարճահասակ ծեր պարոնը, իր նոյն զգեստներով և գդակով։ Հիմա անոր բարձը գդակին համար շատ տեղ կար, որովհետեւ տունին առաստաղը վերցուած էր։

«Կը ցաւիմ որ ձեզ անհանգիստ կ'ընեմ», ըսաւ այցելուն ծաղրական

չեչտով մը, «կարծեմ ձեր անկողինը խոհաւ է, թերեւ աղէկ կ'ընէք որ ձեր կրտսեր եղբօր սենեակը երթար, ես այն սենեակին ձեզունը չվերցուցի».

Անոնք նոր թեւադրութիւն մըն ալ չսպասեցին և բոլորովին թրջուած փութացին Բարեբախտին սենեակը, և մեծապէս տագնապած ու սարսափած էին։

«Իմ այցաբարտս պիտի գտնէք խոհանոցի սեղանին վրայ», ձայն տուաւ ծեր պարոնը անոնց հետեւէն. «Յիշեցէք վերջին այցելութիւնս».

«Երկինք տար որ...» ըսաւ Սեւուկ դողդղալով և պղպշակի գունտը անհետացաւ։

Վերջապէս գիշերը լուսցաւ և երկու եղբայրները Բարեբախտի սենեակին փոքր պատուհանէն դուրս նայեցան առտուն։ Գանձի Զորը աւերակոյտ մը դարձած էր։ Հեղեղը տարած էր ծառերը, հունձքը, արջառները ու անոնց տեղ թողած էր կարմիր աւաղ ու գորշ տիւր։ Երկու եղբայրները դողալով ու սարսափահար գացին խոհանոց։ Տունին առաջին յարկը ջուրով ողողուած էր, և արմուիք, դրամ ու շարժական դրեթէ բոլոր բաները քշուած տարուած էին ու միայն ճերմակ և փոքր այցաբարտ մը մնացած էր խոհանոցի սեղանին վրայ։ Այցաբարտին վրայ ալ խոշոր, ծածանող ու երկայնաձև գիրերով հետեւեալ բառերը գրուած էին. —

ՊՐ. ՀԱՐԱԻ - ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՀՈՎ

(Շարունակելի)

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ

Օրաքերքերու բացառիկ քիւերը.— «Բիւքսանիայի Կաղանդի եւ Ծննդեան օրուան հաւաքները.— Հարեւանցի ակնարկ մը «Ագաստիւս»ի ներկային եւ անցեալին վրայ.— Երկու Ամերիկական քերքեր.— «Ընտանեկան» շաբաթաքերք.— «... Ու քրիստոնեայի ինքնակերպութիւնը»:

Քանի մը տարի առաջ երբ քաղաքական եւ ազգային խնդիրներ այսօրուան չափ հրատապ եւ այժմեական հանգամանք մը չունէին, եւ երբ թերթերը ազատ չէին ամէն ուղածնին գրելու, առհասարակ ուրիշ միջոցներ կը փնտռէին ընթերցողները հրապուրելու: Այդ օրերուն թերթերուն բացառիկ թիւերը, տրուած սահմանի մը մէջ, շատ ճոխ եւ հրապուրիչ էին. «գրական խնդիրներ» ինչպէս սովոր էին կոչել զանոնք: Բայց օրուան քաղաքականութիւնը օրուան գրականութեան ծանր, չըսելու համար մահացու, հարուած մը տուաւ: Չեմ գիտեր թէ այս երեւոյթը բարեգէտ թէ չափաւրաք պէտք է կոչել. ամէն պարագայի մէջ ընթերցող հասարակութիւնն ալ կ'երեւի թէ կարօտ մը չզգար այս բացառիկ թիւերուն. եւ արդէն լրագրողականներն ալ մեծաւ մասամբ իրենց թերթը կը յարմարցնեն ընթերցողներուն նախասիրութեան:

Ագաստիւս, կամ այսօրուան իր տեղապահը՝ Բիւքսանիա, թերթերուն մէջ բացառութիւն ըլլալով Կաղանդի առիթով բացառիկ թիւ մը հրատարակեց խիստ ճոխ պարունակութեամբ: Եւ ասիկա ինծի շատ հաճելի եկաւ մանաւանդ որովհետեւ կարծես թէ օրուան քաղաքական խնդիրներուն համար տրուած բնական հետաքրքրութիւնը, որ կը ստիպէ մեզ յաճախ փնտռել թերթերուն վերջին լուրերը, պահ մը մարեկով միտքը կը ստիպուի չեղիլ իր սովորական արահետէն, եւ կարծես պզտիկ հանգիստ մը կը վայելէ: Բիւքսանիա իր այս բացառիկ թիւին հասցիքին կէսը յատկացուց բարեգործական նպատակի մը, — Սասունի, եւ ուստի այս թերթը իր Կաղանդի թիւին ճառութեամբը եւ իր նպատակով բացառիկ շահե-

կանութիւն մը ունեցաւ, եւ ինքզինքը դովեոսի արժանի ըրաւ:

Բայց Բիւքսանիայի Կաղանդի թիւը որքան որ շահեկան եւ հաճելի էր, Ս. Ծննդեան տօնին օրը իր հրատարակած թիւը նոյնքան յուսախաբ ըրաւ զիս: Հարեւաւոր միլիոն Քրիստոնեաներու համար մասնաւոր կարեւորութիւն ունեցող այդ օրը յիշատակող յօդուած մը, ստղ մը, բնաւ չէր պարունակել: Եթէ ասիկա ակամայ մոռացումի մը հետեւանքն ըլլար, մինչեւ մէկ աստիճան ներքի պիտի սեպէի, բայց կը վախնամ թէ կամաւոր եւ դիտումաւոր զանցառում մըն էր այն, որ ըստ իս ոչ մէկ կերպով կրնայ արդարանալ: Միւս բոլոր Հայերէն թերթերը օրուան տօնը յիշատակող յօդուած մը կամ ակնարկութիւն մը ունէին, եւ չէր արժեր որ այդ օրը հրատարակուող Հայերէն թերթ մը յիշատակութիւն մը ունենար Քրիստոնէական կրօնքի Հիմնադրին ծննդեան առիթով: Մեր թերթերը յաճախ աշխարհի նշանաւոր մարդոց մահուան կամ ծննդեան տարեգարձին առիթով յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակեն, եւ յիշատակութիւններ կ'ընեն: Ագաստիւս ինք ալ այս մասին հոգածու եւ կանխատես զըսնուած է: Ես կը կարծեմ թէ եթէ նոյն իսկ Բիւքսանիայի վարչութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն չի տար Քրիստոնեայի աշխարհին մէջ ամենամեծ կարեւորութիւն ունեցող այս մեծ դէպքին, վստահ եմ թէ իր ընթերցողներէն խիստ շատեր ուրախ պիտի ըլլային եթէ Բիւքսանիայի՝ Ս. Ծննդեան տօնին օրը հրատարակուող թիւին մէջ օրուան տօնը յիշատակող յօդուած մը տեսնէին:

* * Այս դիտողութիւնը Բիւքսանիայի վարչաներուն խոնարհաբար ներկայացնելէ վերջ, կը փափաքինք ակնարկ մը, թուոյթիկ ակնարկ մը միայն նետել Ագաստիւսի անցեալին եւ ներկային վրայ: Յայտնի է թէ Ագաստիւս սկսաւ հրատարակուիլ Սահմանադրութենէն վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ: Եւ ըսենք անցողակի թէ Ագաստիւս Հայ քաղաքական կուսակցութեանց հրատարակած թերթերուն մէջ մինակն եղաւ որ կրցաւ հրատարակուիլ յարատե՛ թէ եւ ոչ անխափան: Իբր Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրկան շատեր շատ պաղ վերաբերում մը ունեցան անոր հանդէպ, եւ այս վե-

բարերումը թերևս բոլորովին անտեղի ալ չէր, և եղան մարդիկ որ այս թերթին խրաչեցան ինչպէս պիտի խրաչէին անհաճոյ, չըսելու համար զգուշի՛ անձէ մը. և Ագասաւնաւս ժամանակ մը Հ. Յ. Դաշնակցութեան «չարքերէն» դուրս շատ քիչ ընթերցող ունէր: Ըսինք թէ Հայ ժողովուրդին այս վերաբերումը շատ անտեղի չէր, որովհետեւ Ագասաւնաւսի ռճը, թէեւ ոչ ուղղութիւնը անսովոր էր և յաճախ խորատուցիչ: «Սեւացիք» սկզբունքը լայն տեղ գրաւած էր իր սիւնակներուն մէջ. հարուածել, քանդել, վարկաբեկել, նախատել սիրական մեթոտն էր այս թերթին, յաճախ սկզբունքի մը համեմատ, բայց երբեմն ալ կիրքէ մղուած: Այս էր պատճառը գլխաւորաբար որուն համար ընթերցող Հայ հասարակութեան խիստ մեծ մասը չէր ուզեր այս թերթը կարգաւ: Բայց ժամանակի ընթացքին մէջ թերևս Ագասաւնաւսի վարչութիւնը տեսնելով իր այս ուղղութեան ոչ-յանձնարարելի հանգամանքը, հետեւեցաւ տարրեր ուղղութեան մը, այսինքն պահելով հարկաւ իր մասնաւոր ուղղութիւնն ու սկզբունքները, իր խիստ մեծոք թողուց խիստ մեծ չափով մը, և ասով աւելի սիրելի և պիտի ըսեմ՝ աւելի օգտակար եղաւ Հայ հասարակութեան: Եւ արդարեւ ինչու՞ այսպէս չընել: Ես կը հաւատամ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը, ինչպէս ուրիշ քաղաքական կուսակցութեանց նպատակն է օգտակար ըլլալ Հայ ազգին. արդ, եթէ մեր բարի նպատակները կրնանք ի գործ դնել սիրաշահելով քան թէ յանդիմանելով կամ պատժելով, ինչու՞ այդ սխալը չգործածենք: Մեղմ և սիրաշահող ըլլալու համար անհրաժեշտ չէ սկզբունքը դռնել, և աշխարհ այս միջոցը աւելի նպատաւոր գտած է: Հիմա, վստահ եմ թէ Ագասաւնաւս շատ աւելի ընթերցող ունի քան առաջ: Մարդիկ որոնք նախապէս Ագասաւնաւսը ձեռք չէին առներ, հիմա անոր կանոնաւոր ընթերցողն եղած են: Եւ Ագասաւնաւս, պէտք է ըսենք, մեր օրաթերթերուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ իր լուրերու ճոխութեամբ, թղթակցութեանց ընդարձակութեամբ, և շատ յաճախ շատ լաւ գրուած խմբագրականներով, և ուրիշ հանգամանքներով: Եւ ուստի մեր ջերմ մաղթանքն այն է որ Ագասաւնաւս օրէ օր աւելի կատարելագործուելով աւելի օգտակար հանդիսանայ Հայ հասարակութեան:

* * * Թրքահայ լրագրական հորիզոնին վրայ մեր դիտակը վայրկեան մը պարտցնելէ վերջ, այս անգամ կ'ուղղուի նաեւ մեր հորիզոններէն հեռու Ամերիկահայ երկու պարբերականներուն վրայ, որոնք կ'արժէ որ համառօտիւ մեր ուշադրութեան առարկայ ըլլան: Ասոնք են Ամերիկա հրատարակուող «Armenia»-ն և Կոնկալը: Ասոնց առաջինը Անգլիերէն պատկերազարդ ամսաթերթ մըն է, նպատակ ունենալով գլխաւորաբար Հայութիւնը ծանօթացնել Մեկլի-Սաքսոն ցեղին. և ցաւալի է ըսել թէ մենք Հայերս ոչ լիովին բմբռնած ենք այս թերթին պաշտօնը, ոչ ալ շիտովն գնահատած: Գեղեցիկ ձևանարի մըն է Armenia-ի հրատարակութիւնը, որուն կ'աշխատակցին նաեւ Ամերիկացի ազնիւ Հայաստաններ, որոնք միևնույն ժամանակ լրագրական և գրական ասպարէզին մէջ համբաւ մը չինած գրագէտներ են: Եւ շատ մխիթարական չէ մտածել թէ օտարներ այսքան զոհողութիւն և շահագործութիւն ցոյց տալէ վերջ մեր ցեղին սովորութեանց, գրականութեան և անցեալին և ներկային համար, մենք Հայերս այս տեսակ ձևանարի մը մասին պէտք եղած քաջալերանքը կը զգանանք: Կոնկալը Ամերիկահայ շարաթաթերթ մըն է, որ կ'արժեւ թէ Armenia-էն աւելի բազմաւոր եղած է գնահատուելու մասին, թէեւ հաւանաբար ասոր ալ հրատարակիչներն ու խմբագիրները բոլորովին զոհ չեն իրենց թերթին այսօրուան ունեցած գնահատումէն: Ես գլխովին հակառակ եմ սա դադափարին թէ ուրեք ձևանարի, մանաւանդ լրագրական կամ ուրիշ ուրեք գրական հրատարակութիւն, պէտք է քաջալերուի յորմիկեալ ազգային հրատարակութիւններ են, հոգ չէ թէ ուրեք արժանիք չներկայացնեն. բայց վստահ եմ թէ Armenia-ի և Կոնկալի ընթերցող մը, և մանաւանդ բաժանորդ ընթերցող մը, շուտով պիտի զգայ թէ ոչ թէ միայն Հայկական գեղեցիկ ձևանարի մը նպատատը կ'ըլլայ, այլ նաեւ պիտի համոզուի թէ իր գրամական զոհողութիւնը լիովին փոխարինուած պիտի զգայ իր ստացած օգուտներով:

* * * Այս երկու թերթերուն վրայ մեր նկատած ակնարկը կը թելադրէ մեզ ակնարկ մըն ալ նեւել «ընտանեկան» կոչուած թերթերուն վրայ որոնցմէ է նաեւ Արեսաբեր: Կը վախճամ

թէ թերթերու մասին մենք այրերս քիչ մը շատ անձնասիրութեամբ կը վարուինք: Ընդհանրապէս ամէն այր կ'ինկրէ աւելի կը շահագրգռուի օրուան քաղաքական խնդիրներով, և ատոր համար օրաթերթ մը կամ երկու երեմն աւելի իսկ կը գնինք ու կը կարդանք: Ասիկա շատ լաւ: Բայց կը մոռնանք թէ տունը դռնուող մայրերը, կ'ինները, քոյրերը կամ պզտիկներ, եթէ այրերուն չտի քաղաքական լուրերով չհաճազրգոտին, անոնք ալ պէտք է որ ունենան ընթերցանութեան յարմար թերթեր: Գոնէ մենք շատ չենք հետաքրքրուիր շաբաթաթերթերով, խորհելով թէ անոնք քաղաքական կամ ազգային թարմ լուրեր չեն պարունակեր: Բայց տունիննէ՞րը: Որովհետեւ անոնք օրաթերթով չեն հետաքրքրուիր, մոռնալով ենք զանոնք: Եւ քիչ մը շատ անձնասիրութիւն չէ՞ մեր նախասիրած թերթերուն համար զոհողութիւն ընել, և անտեսել տունը գտնուողները, որոնք շատ մեծ օգուտներ կըրնան քաղել «ընտանեկան» շաբաթաթերթերէն: Այս կէտը պիտի ուղէի ուշադրութեանը յանձնել բոլոր այն այրերուն, որոնք տունինները և անոնց ալ յարմար թերթեր կարդալու պէտք ունենալը կը մոռնան, և այս թերթերովինը կ'ընեն առանց յանձնարարուած ըլլալու «ընտանեկան շաբաթաթերթերու» խմբագրապետներէն:

* * Օր. Ա. Զօփուրեանի տնունը լսած ըլլալու են մեր ընթերցողները: Այս օրիորդը կը յուսանք թէ երաժշտութեան մանաւանդ երգողութեան մէջ մեր ցեղին պարծանքներէն մին պիտի ըլլայ: Ինքը երաժշտական իր գեղեցիկ տաղանդը ի գործ կը դնէ հիմա Ամերիկայի մէջ, և թէ և զինքը լսելու հաճոյքը վայելած չեմ, բայց վստահ եմ թէ իրեն նկատմամբ հղած գովեստները սնամէջ գրուատիքներ չեն: Մեր ցեղին այս սոխակին գովեստը երբ որ լսելու եմ սիրտս հպարտութեամբ ուռեր է: Անցեալ օր Օր. Զօփուրեանի մէկ ազգը տեսայ Ամերիկայի թերթի մը մէջ, որուն վերջին տողերը ստիպին իմ վրաս աններդաշնակ տպաւորութիւն մը ըրին հակառակ առար որ իր ազգը նուազի և ներդաշնակութեան ազդ մըն էր: Օր. Զօփուրեան իր ազգը կը վերջացնէ սա տողերով. «Ժամագրութիւնները պէտք է թղթակցութեամբ ըլլան ու թղթակ-

ցութիւններն ալ Անգլիերէն» Եւրոպէ մը կանգ կ'առնեմ այս վերջին նախադասութեան վրայ. «Ու քղրակցութիւններն ալ Անգլիերէն» Ու կը մտածեմ, — Հայ օրիորդ մը իր արուեստը կը ծանուցանէ Հայերու, իր ազգը հրատարակելով Հայ թերթի մը մէջ, և ինչո՞ւ հրաւիրել իր թղթակցները որ օտար լեզուով թղթակցին: Կարելի է օրիորդ Զօփուրեան շատ բանաւոր պատճառներ ունեցած ըլլայ Անգլիերէն թղթակցելուն. թերեւս իր գրագիրը Ամերիկացի մըն է. ասոնք բոլորը կարելի է, և թերեւս իրաւունք չունիմ զինքը այսպէսելու որ իր թղթակցութիւններն Անգլիերէն կ'ընէ, բայց կը յուսամ թէ տաղանդաւոր Հայ արուեստագիտունին ալ զիս պիտի չայպանէ երբ հրապարակաւ յայտնեմ թէ, թէ և վստահ եմ թէ իր ձայնն ու երգեցողութիւնը հոգեզմայլ ներդաշնակութիւն միայն կրնան յառաջ բերել, բայց Հայերուն ուղղած իր այդ պատուէրը — «Ու թղթակցութիւններն ալ Անգլիերէն» իմ վրայ աններդաշնակ տպաւորութիւն մը գործեց:

21 Յունի.

«Առեսաբեր»ի Դէսը

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՎԵՐ. ԳԱՒԻԷ ԱՊԼԱՅԱՏԵԱՆ

Յետոյ եկանք կառքերնիս նստանք: Մոռցայ ըսել թէ շիշ մը այն ջրէն առի հետս և ծովեզրէն քանի մը քարեր՝ յիշատակի համար: Սկսանք գէպ Յորդանան երթալ, ըսի թէ Յորդանան Միսիս Մով կը թափի: Լսեցի որ ջրի հետ ծովը մտած ձուկը անմիջապէս կը մեռնի: Աս ծովն է կամ աս ջուրերն են որոնց եղեկիէ կ'ակնարկէ Խէ գլխուն մէջ թէ բժշկութիւն պիտի գտնեն: Ժամէ մը աւելի քնեց մինչեւ որ Յորդանանու Շարիա ըստուած մէկ կէտը հասանք, ուրկէ իբր թէ Իսրայէլի որդիքը անցած են և Յիսուս մկրտուած է: Գիտոր հոս հանդարտ, մոռալ կ'անցնէր: Ուստաւորները հոս կուգան սա հասարակ՝ օրերով կը կենան, կը լուսացուն, կ'աղօթին: Կային ասանկներ մեր հասած ատեն ալ: Բնականաբար մենք ալ պիտի մխրճուէինք, մկրտուէինք հոս ալ, և համարձակեցայ քիչ մըն ալ լողալ մէջը. քանիցս թաղուեցայ մէջը սիրելի Փրկչին մկրտութիւնը յիշելով: Եւայ ու առանձնացայ ծառերուն մէջ, որ շատ են, յիշելով որ

Տէրս ալ աղօթեց ջրէն շուտ մը ելածին պէտք ուր՝ չափ քաղցր է Անոր ամէն հետքերուն հետեւիլ, զԱյն օրինակել, լուսանկարը առնել հողի մէջ՝ օրհնեալ յիշատակ բերի՛ցս օրհնեալ Փրկիչս:

Յորդանան ունի իր շատ մը յիշատակները, Խորայէի անցքը, Դաւիթի մարդոց անոր յորդած ատեն անցնիլն ու յաղթելը, Եղիսէի անցքը, Եղիսէի անցքը ցամաքէն, Յովհաննու Մկրտչի մկրտութիւնը, Յիսուսի հոն մղըրտուիլը, մոռցայ ըսել բոլորտ Նէեմանին մէջը լուացուելով մաքրուիլն ու բուժուիլը, եւն: Այս գետը և ջուրը Եւրոպացւոց ուշադրութիւնը շատ դրաւած են: Լսեցի որ Գերման Կայսը ջուր տարած և զաւակները անով մկրտել տուած է: Մինչև Ամերիկա տարուած է. միայն թէ նախ կ'եւացնեն, վերջը կը տանին: Անոր համար իմ առածս ալ հիւրընկալիս աղնիւ Տիկինը եռացուց: Հիմա տունը կը զսնուի ի յիշատակ երկու չիլ թէ՛ Մեռեալ Ծովէն թէ՛ Յորդանանէն:

Յորդանանէն կառք նստանք. մեզ տարին նոյն օր Սբ. Կարապետի վանքը որ Ռուսուկան է: Կը կարծուի թէ ան հոն գլխատուած է: Յորդանանէ շատ հեռու չէ: Քիչ մը հանդէսէ կտքը հեծանք և երիքով դացինք, բայց չիտակ եղիսէի բժշկած աղբիւրը տարին մեզ: Ջրաղացքներ զարծնելու չափ առատ է ջուրը: Ասոր ալ յիշատակը սիրելի է: Մարդարէից որդիներուն ինդրանքին իբրեւ պատասխան եղիսէ նոր կուժի մը մէջ աղ զրաւ, աղբիւրը երթալով՝ կտարեց կուժը, աղը մէջը ցանկելով ըսաւ, «Ալ այսուհետեւ աս ջուրերէն մահ ու անպտղութիւն չըլլայ»: Դ թագ. Բ. Բոլոր երիքով անուշ հոտերով լեցուն էր. աս ատեն հասկցայ անուան նշանակութիւնը որ է հոտաւէտ Երիւն, Բիւն Արաբերէնով, կ'երեւի թէ երբայեցերէնն ալ նոյն է, հոս՝ ըսել է: Թրքերէն Բայիկն: Երեք երիքով կայ. երկուքը աւերակ, մին պղտիկ գիւղ մը՝ չէն հիմա. — Յետուայ երիքովը, Փրկչին ժամանակները և ներկայ երիքովը, Պն եղիսէի աղբիւրին քովիլը, միւսը գէպի Մեռեալ Ծով, երեք քաւորդ անկէ հեռու, երրորդը՝ ներկայ աղբիւրէն տասը վայրկեանի չափ հեռու, ուր գիշերը կեցանք Յունաց վանքը: Անշուշտ շատ յիշատակներ խոժեցին միաբերնիս. — Չաքէտը և իր հրաշալի դարձը Փրկչին մէկ խօսքովը:

Ա՛հ, երանի թէ նոյն Տէրը խօսէր շատ մը աւանկ Չաքէտներու:

Հետեւեալ առտուն ճամբայ ելանք, սակայն զառիվերէն ձիերնիս շատ նեղուեցան, ու նեղեցին մեզ մինչև որ ելան, թէ և մենք իջած էինք: Մեր աջ կողմը կ'իյնար Քիրիթ հեղեղաւը, ուր եղիս պահուեցաւ սովի ժամանակ: Շատ խորունկ ձոր մըն էր, մէջը ջուր ունէր, որ կը վազէր: Անոր քարայրը չկրցանք երթալ: Հոն ճգնաւորներ կան եղեր հիմա: Սամաւացիին պանդուկը հանգչած ատեննիս մեր ետեւէն հասան ուրիշ ուխտաւորներ, որ երիքովէն կու գային: Ասոնց մէջ կային զոյգ մը եղբայրներ Աւստրալիայէ եկած, և երկուքն ալ քարոզիչ էին: Ի՛նչ մեծ բաղդ, երանի՛ թէ զոյգն ալ քարոզիչ ըլլային Սբ. Հոգիէն որոշուած, թող Աւստրալիա երթային Փրկիչը քարոզելու: Բարեկամներ, մի դարմանաք որ ասոր կը բաղձամ. այս գործին մէջ ևս չհարւտացայ, բայց վայելած եմ և կը վայելիմ ալ այն դոր հարստութիւնը չկրնար տալ:

Հաւանք երուտողէմ, ճամբան երդիւով և ուրախութեան արտայայտութիւնով սիրտերնիս շատ դո՛ն էր մեր այս երկու օրուայ տեսածէն, վայելածէն: Կը վախնայինք որ օդը շատ տաք պիտի ըլլար, շարերախտաւոր շատ ալ դով էր: Նորէն Բեթանիայէ անցանք, երբ աս անգամ հասանք զիւղը, կարծես թէ Մարիամ ու Մարթա քոյրերս կենդանացան, որսիս թարմութիւն մը տուին, կարծես թէ մօրտ աղջիկներն էին, ու հիմա կենդանի: Ղազարոսին զերեզմանը ուղեցին ցուցնել, բայց չգացինք, զի անշուշտ չինձու բան մը պիտի տեսնէինք. ամէն ճիգ կը թափէին մեզի տեղ ցուցնելու՝ քանի մը մեթալիկի փոխարէն: Սակայն ևս հասարակ քար մը առի ի յիշատակ և մինչև Մարգուան տարի:

Ոմանք զաղափար չունին երուտողէմի Բողոքականութեան վրայ՝ կարծելով թէ հոն բողոքական չկայ. կը սխալին, կան ու շատ կան, ցիրուցան, ամէն տեսակէն կան: Գերման, Անգլիական, Ամերիկեան Բողոքականներ կան, Անգլիախօս Հրեայ Բողոքականներ կան, տեղացիներ կան: Շատ ալ Բողոքական բարեխրական դպրոց, հիւանդանոց, կուրանոց, բուրտանոց, որբանոց, արհեստանոց, եւն. կան Բողոքականաց վերաբերեալ: Շնչլլլլլի Արհես-

ստանոց-որբանոցին դարբնոցի ճիւղին մէջ գտնաւոր, ղեկեցիկ, ճիշտ Եւրոպականին նման վառարան (սօպա) մը շինած էին։ Աստիճանը ի սէր Յիսուսի։ Անշուշտ նաեւ այնպիսի բաներ ունէին Կաթոլիկներ, Յոյներ և ամէն Բրիտանիայ ազգեր։ Բարեգործութեան յատուկ մայրաքաղաքն այս է Պաղեստինի։ Կամաւոր բարերարներ, հիւանդապահներ, միախնայարներ կան, որ հոն եկած են, կ'ապրին հողիներ չահելու, բարիքներ ընելու, մարդկութեան և Աստուծոյ ծառայելու համար։ Յիսուսի ապրած տեղը չէ միայն, ուր բարիք ընելու ենք, ուր որ մարդ կայ՝ հոն է Յիսուս, ուր որ կարօտութիւն կայ՝ հոն հասնելու համար։ Սակայն այս վայրը դիւթիչ հանգամանք մը ունի զոր Յիսուս անոր տուած է, նմանը աշխարհի վրայ ունէ ուրիշ տեղ չի գտնուիր։ Աս կը հմայէ, կը մագնիսացնէ, կը բանայ սիրտեր, բերաններ, քսակներ, ասոր նման ուրիշ ունէ որբավայր չի կրնար ընել, և անշուշտ փոխարէնն ալ կու տայ։ Ոչ, Երուսաղէմ ամուլ չէ, ապերախտ չէ, կը վարձատրէ։

(Նատուակելի)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ

Ամբողջ աշխարհ զարմացնող իրողութեան մը առջև զանուեցանք այս չարթու։ Կայսրութեան ուժը ներկայացնող Դահլիճ մը, որ Կայսրութիւնը պաշտպանելու հողը ոտանձնած էր քառեակ զինակիցներու և երեւելի ու աներևոյթ թշնամիներու զէմ, անկարող եղաւ ինքզինք պաշտպանել երեսուն անձնուէրներու առջև՝ իր ահադին զինուորական, օտարականական և քաղաքապահ զինուորներու ջոկատներով, իր կազմակերպուած լրտեսներով, իր անթիւ համակիրներով։ Իթթիհատակոն կուսակցութիւնը, որ Երեսփ. Ժողովին վերջին լուծումը ապօրինի համարած էր և խոտաւցած էր անոր պատճառ եղողները պատժել, հիանալի վարդապետութեամբ կազմուած ժողովրդական ցոյցով մը տապալեց Բեամիլ փաշայի Դահլիճը այն ատեն՝ երբ ան Ազրիանուպոլսոյ ճակատագիրը կնքելու վրայ էր, մեծ պետութեանց հաւաքական ծանուցադրին պատասխանը խմբադրելով։

Այս իրողութիւնը ինչ տեսակէտներով ալ

դիտուելու ըլլայ, որոշ նկարագիր մը ունի զոր երբեք ուշադրութենէ վրիպեցնել պէտք չէ։ Շատ անգամ ազգերու պատմութեան մէջ կը պատահին ճգնաժամային վայրկեաններ, ուր անձնուէր անհատներու խումբ մը, մահացու վճռականութեամբ կրնան այնպիսի մեծ գործեր կատարել, զորս գուցէ հարկը հաղաբաւոր անհատներ զլուխ բերելու անկարող կ'ըլլան։ Իրաւ է թէ ազգի մը ճակատագիրը ամէնէն առաջ զայն բաղադրող անհատներու ամբողջութեան իմացական, նիւթական և ֆիզիքական կարողութիւններէն կախում կ'ունենայ, բայց անոր ճակատագրին ղեկը՝ ամէնէն քաղաքակիրթ և ամէնէն նախնական ու բնական վիճակներէն սկսեալ՝ միշտ կը գտնուի սակաւութիւ անձերու ձեռքը, որոնց հեռատեսութենէն և կարողութիւններէն կախում ունի միշտ ազգի մը խաղաղ զարգացումը կամ արկածախնդրական կեանքն ու զժգախտութիւնը։ Նախորդ կառավարութիւնը զայն կազմող անհատներու տարիքին և նկարագրին բերումով խաղաղասէր էր և թէ և երկրին հանդէպ բարի տրամադրութիւններով օժտուած, բայց սէտք եղած կորուստ ու աշխտօր ցոյց չտուած՝ նոյնիսկ Հայկական Նահանգներու մէջ անհրաժեշտ բարեփոխումները ներմուծելու տեսակէտով։ Եթէ Բեամիլեան Դահլիճը նոյն կորովը ցուցնէր բարեփոխութեանց հանդէպ, ինչ կորով որ ցուցադրեցին զայն տապալողները, ցայժմ գուցէ Հայկական Խնդիր մնացած չըլլար։ Մենք արդէն մեր յօդուածներուն մէջ յաճախ չեշտեցինք թէ զժգախտաբար կառավարական խոտաւումներն ու ծրագիրները Դահլիճէ մը միւսին կ'անցնին և զանոնք իրադրուելու հնարաւորութիւնը հետզհետէ կը տկարանայ։ Այժմ ունինք նոր վարչապետ մը զինուորական վճռականութեամբ ունինք նաեւ Հայ Նախարար մը, որ կ'անդամակցէր Բաղաքական Ժողովին և կը բանակցէր Հայկական գաւառներու մէջ բարեփոխումներ ներմուծելու համար։ Կը մնայ ձեռք բերել կառավարական բարեացակամութիւն ամէն կարգի խնդիրներու արագ կարգադրութեան համար։ Թէ և պատերազմի վտանգը ամէնէն աւելի ահաբեկու և վտանգալից չլջանին հասած է, թէ և թշնամին Պոլսոյ դուռներուն առջև կը դանուի, այսու ամենայնիւ նոյն պատերազմին հետեւանքով Արեւելեան Նահանգ-

ներուն հարցը չափազանց մեծ կարեւորութիւն ստացած է պետական տեսակէտով, և այս պատճառներով պետութեան հիմնական շահերն ալ կը պահանջեն որ այն երկիրներու մէջ խաղաղութիւնը կատարելապէս ապահովուի: Նոյն նահանգներու մէջ բնակչութեան մէկ մասին շարունակ զինուելով և միւս մասին ոստիկանական և զինուորական միջոցներով շարունակ զինաթափ ըլլալուն հետեւանքը Ալպանական և Սլաւոնական ինքիւնները բաւականաչափ պարզեցին: Եթէ Հայերը Արեւելեան Նահանգներուն մէջ կեանքի դժուար, պատուի և աշխատանքի ազատութիւն ունենալին, երբեք չէին տրանջար և որեւէ կերպով արտաքին ազդեցութեանց մատչելի չէին ըլլար: Արդեօք նոյնը կարելի՞ է ըսել այսօր այն կողմերու ճշնշտ ու զինեալ տարրին նկատմամբ: Մենք միշտ այն համոզումն ունինք որ կրօնքի հիման վրայ հաստատուած քաղաքականութիւն մը մահացու նշանակութիւն ունի մեր Կայսրութեան համար: Չենք կարծեր թէ այս ակնյայտնի իրողութեան մեր պաշտօնական չրջանակներն ալ թափանցած չըլլան: Ամբողջ Հայկական շարժումը Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներու վրայ հաստատուած է. նոյնը չափով ըլլայ սակայն Քրդական շարժումը, եթէ այդ տարրը շարունակ զինուած մնայ:

Բ. Դրան վերջին ժողովրդական ցոյցը անդամ մըն ալ պարզեց այն իրողութիւնը թէ, եթէ իթթիհատական կուսակցութիւնը կամենայ, կրնայ հրաշքներ գործել: Ահա այս բարեացակամութիւնն է որ կը սպասենք այժմ նոր Դահլիճէն, որ կը յուսանք թէ խոստումներով երբաւու և ծրագիրներ կազմելու քաղաքականութեան չի հետեւիր նախորդներուն պէս, այլ ետանդուն կերպով բարենորոգումներու գործին կը փարի:

Բ. Դրան ցոյցը մեզի համար ուրիշ կարեւոր նշանակութիւն ունի ալ ունի, զոր որքան չեւտենք՝ քիչ է դեռ, մեր ժողովուրդի ստուար զանգուածներուն մէջ անոր կարեւորութիւնը հասկնալի դարձնելու համար: Բ. Դրան ցոյցը յաջողեցաւ որովհետեւ ցուցարարներուն նեցուկը կազմակերպեալ կուսակցութիւն մըն էր: Մասնաւոր անհրաժեշտ է լաւ ըմբռնել՝ ցոյցին յաջողութեան ամենէն մեծ օ-

ժանդակը նոյն կուսակցութեան պարագլուխներուն լաւ կազմակերպիչ ըլլալին էր: Նախորդ Դահլիճը, որքան ալ ստուարաթիւ համակիրներ ունենար, հաստատուն յենարան մը չունէր, որովհետեւ կազմակերպութեան մը ծնունդը չէր: Արդի դարու մէջ անմարտութիւն է կազմակերպութիւններու վեպին մասին խօսիլը, կամ կուսակցութիւններէ խորշիլը: Այդ ցոյցը ցոյց տուաւ թէ կազմակերպութեան մը երեսուն անհատները շատ աւելի մեծ արժէք ունին քան երեք միլիոն անկազմակերպ համակիրները՝ եթէ անոնք նոյնիսկ զինեալ ըլլան: Այս երեսուցի մասնաւոր մեզի համար շատ խրատական է անոր համար որ մեր մէջ չեղոյթութիւնը մասնաւոր մէկ պատիւ կը համարուի, մինչդեռ ան ազդի մը ներգործական գործութեան ակարացումն է: Ասով չենք ուզեր ըսել հարկաւ թէ մեր ներկայ կուսակցական կազմակերպութիւնները հրաշալիքներ են, բայց կ'ուզենք շեշտել թէ ամէն մէկ Հայ կազմակերպութեան մը պատկանելու է, և եթէ հինարդ զայն չեն դոհացներ՝ նոր մը ստեղծելով անոր մէջ որոշ գեր մը խաղալ աշխատելու է: Չէզոքութիւնը հեղուկութեան և անտարբերութեան մէկ ծնունդն է սովորաբար:

ՄԵՐ ԳՈՒԼԵՃՆԵՐԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ ԳՈՒԼԵՃ, Կ. ՊՈԼԻՍ

[Կը յուսանք թէ ասիէ ետքը պիտի կարենանք մեր գոյէճներուն մասին ամէն ամիս հետաքրքրական տեղեկութիւններ հրատարակել: Գոնենայի, Այնթապի և Խարբերդի գոյէճներէն դեռ տեղեկութիւններ չստացանք:

ԽՆԴ. Աւետարանի

Ծնունդի նախնիթաց գիշերը, ժամը 12ին, գոյէճի երգիչ խումբը Ծննդեան երգեր երգեց ի պատիւ Ամերիկացիներուն: Յաջորդ գիշերը երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ, ուր գոյէճի աշակերտուհիները իրարու հետ փոքրիկ նուէրներ փոխանակեցին: Ծնունդի ծառ մը պատրաստուած էր մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, որ պաշտօն ունէր, սոյն երեկոյթին կարգապահութեան հսկել: Երեկոյթը վերջաջացաւ ընկերական խաղերով:

Կաղանդի երեկոյն գողէճին Տնօրէնութեան կողմէ ցերեկոյթ մը պատրաստուած էր վարժարանիս ամբողջ աշակերտութիւններուն համար: Տեղի ունեցան խաղեր և երգեր:

Յունվար 3ի ուրբաթ օրը, վարժարանս ճաշի հրաւիրուած էին Ընդհ. Հիւպատոս Պրն. Բէշետալ և իր Տիկինը, իրենց Ամերիկացի վերադարձին առթիւ: Ճաշէն ետքը ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաև վարժարանին բարձրագոյն երկու կարգերը, Երէց և Երիցագոյն:

Յունվար 8ի չորեքշաբթի օրը, գողէճի աղջկանց Բրիտանական Զանաւորաց Ընկերակցութեան կողմէ սարքուած էր երաժշտական հանդէս մը, որմէ գոյացած հասոյթին մէկ մասը պիտի յատկացուի Օր. Միանձառայ Գարրիէլեանի: Օր. Միանձառայ Գարրիէլեան մեր գողէճին հին շրջանաւարտութիւններէն մին է, որ Փոքր Ասիոյ յետին գիւղերէն մէկուն, Չալկարայի, մէջ ջանք չի ինայեր սփռելու համար մտաւորական այն լոյսը գործ ստացած էր զըզրոցէս:

Վարժարանիս Երիցագոյն կարգին թիւն է տասներկու:

Գողէճի և Նախակրթարանի ընդհ. աշակերտութեան թիւն է 253: 120ը գողէճի և 133ը նախակրթարանին մէջ:

Աշակերտահետք ազգութիւնը եւ թիւը. Հայ 67, Յոյն 54, Թուրք 46, Պուլկար 45, Հրեայ 19, Ալպանացի 3, Անգղիացի 3, Ամերիկացի 3, Գերմանացի 2, Սերպիացի 1, Պեղճիքացի 1, Ֆրանսացի 1, Ռուս 3, Պարսիկ 5: Գիշերօթիկ 167, իսկ Յերեկեայ 85:

Աշակերտահետք կրօնը. Բողոքական 24, Լուսաւորչական 59, Օրթոտոքս 97, Մահմէտական 53, Հրեայ 19, Հռոմէական 1:

ԱՆԴՐ. ԹՈՒՐԿՈՍ ԱՂԶ. ԳՈՒԼԷՃ, ՄԱՐԱՇ

Գողէճիս աշակերտութիւններուն համագումար թիւն է 136. Նախակրթարանին մէջ 65, իսկ գողէճի մէջ 71 ուսանողութիւններ ունինք:

Ազգով 132 Հայ, 1 Յոյն, 2 Ասորի, 1 Մահմէտական, իսկ յարանուանութեամբ 95 Բողոքական, 40 Լուսաւորչական են: Գողէճին Երիցագոյն կարգը 11 անդամներ ունի:

Տասը տարբեր քաղաքներէ և գիւղերէ և կած 28 գիշերօթիկներ ունինք:

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ, ի բաց

առեալ պարագայ մը, այս տարի մեր ամենաշաշոյ տարիներէն մէկը եղած է: Յարգ աշակերտութիւններուն թիւը 115—122ի հասած էր, իսկ այս տարի 136ի բարձրացաւ:

Ուշադրաւ պարագայ մըն ալ սա է թէ այս տարի երաժշտութեան ճիւղին մէջ մասնաւոր եռանդ ու յառաջդիմութիւն մը կը տեսնուի:

Հակառակ վճարումին աւելնալուն՝ դասատուներու թիւը շատցած է: Նուազի դաս առնողները 37 հոգի են: Տարուան մը մէջ դաշնակ մը և 3 երգեհոններ գնուած են որոնք առանց բողբէ մը պարսպ մնալու կը գործածուին:

Երբ այս ճիւղը կը յիշենք՝ չենք կրնար մոռնալ այն անձը որ իր անձնակրթութեամբ ու անխոնջ ջանքերով այս ճիւղը այսքան զարգացուցած էր: Այդ անձն էր հանգուցեալ Միս Ուշլիթըն, որ իր ամբողջ սրտով ու հոգովը այս մասնաճիւղին փարած ըլլալով՝ մինչև վերջին շունչը անոր վրայ խորհած ու խօսած էր: Բառին բուն իմաստով Բրիտանական այս վարժարանին ցաւալի մահը գողէճիս համար մեծ կորուստ մը եղաւ:

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ Օր. Ճողէճին Նաճարեան 3 տարի Կոստանդնուպոլսոյ Գողէճին մէջ ուսանելէն ետքը վկայական ստացած է և կը պաշտօնավարէ գողէճիս մէջ: Նոյնպէս Օր. Արաքսիա Ճէպէճեան, որ տարի մը Անգղիա ուսանելու գացած էր, հիմա հաստատութեանս մէջ կը գործէ:

ԱՆԱԹՈՒԼԱՍ ԳՈՒԼԷՃ, ՄԱՐԱՇՈՒԱՆ

Աշակերտաց թիւը 374. վերի չորս կարգերուն թիւը 83:

Ազգութիւն. Յոյներ 197, Հայեր 148:

Կրօնք. Օրթոտոքս 170, Լուսաւորչական 97, Բողոքական 81, Կաթոլիկ 8, Մահմէտական 16, Հրեայ 2:

Այն վիրայերները եւ երկիրները որոնցմէ կու գան մեր ուսանողները: Սիւլազ 140, Տրապիզոն 81, Էնկիւրիւ 53, Կ. պոլիս 28, Խիւտալէնտիկեար 4, Իզմիր 7, Գոնեա 3, Գաւթէմոնի 12, Այալըն 3, Եանեա 3, Վան 2, Էտիրնէ 1, Պիթլիս 1, Էրզրում 1, Յունաստան 1, Ռուսաստան 34:

Ուրախաւիք լուր մը — Երկու նոր չէնքերու խիստ կարօտ ենք: Ամերիկացի մը ասոնց մէկուն ծախքը վճարել ստանձնած է: Նաեւ նոր և մեծկակ հեռագրատակ մը գնուած է գողէճին համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՒԼԷՃ, ԶՄԻՌՈՒՆԻՍ.

Ներկայ տարեչրջանին պաշտօնավարող ուսուցչաց թիւն է 24, իսկ ընդհանուր ուսանողաց թիւը՝ 400, որոնցմէ 320ը ցերեկեայ, իսկ 80ը գիշերօթիկ են։ Գոյէճի կարգերուն մէջ 280, իսկ Պատրաստական կարգերուն մէջ 120 ուսանողներ ունինք։ Ազգութեամբ հետեւեալ կերպով կը բաժնուին. — Յոյն 275, Հայ 45, Թուրք 50, Հրեայ 17, այլեայլ 13. — Իսկ կրօնքով կը բաժնուին հետեւեալ կերպով. — Յոյն Օրթոտոքս 275, Հայ-Լուս. 35, Բողոքական 20, Հրեայ 10, այլեայլ 10, Մահմէտական 50։

Երիցագոյն կարգի ուսանողաց թիւը հետեւեալն է. Գոյէճէն — A. B. աստիճանին աշխատող՝ 5, B. C. աստիճանին աշխատող՝ 6, Առեւտրական ճիւղին մէջ 14, որոնց գումարն է 25։

Ուշագրաւ կ'եսեմ. Յառաջիկայ Սեպտ. ին շաա հաւանական է Գոյէճը իր բոլոր ճիւղերով փոխադրուի՝ ի ԲԱՌԱՏԻՉՈ (Paradise), քաղաքէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ, ծովէն 70 մետրի չափ բարձր օդատուն վայր մը։

Անցեալ Սեպտ. էնի վեր Ուսուցչական Մարմնոյն վրայ աւելցած են կարեւոր ուժեր՝ յանձին կարող, փորձառու անձերու, և ներկայ տարեչրջանին մէջ՝ ժամանակի պահանջին համաձայն անհրաժեշտ ու կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան այլեայլ ճիւղերու մէջ, որոնց մասին պիտի գրենք ի կարգին։

ՈՒՊԵՐՈՒ ԳՈՒԼԷՃ, Կ. ՊՈԼԻՍ

1912—1913 տարուան աշակերտաց ընդհանուր թիւն է 473, որոց 192ը կը վերաբերին Գոյէճական բաժնին, իսկ մնացեալ 271ը Նախապատրաստական բաժնին։ Այս տարուան երիցագոյն կարգին մէջ կան 25 աշակերտներ։ 349 գիշերօթիկներ կան և 124 ցերեկօթիկ։ Այս աշակերտները կը ներկայացնեն տասնեւինը ազգութիւններ, զոր թիւըս չահեկան ըլլայ յիշել հոս. Յոյն 203, Հայ 75, Թուրք 70, Պուլկար 64, Ալպանացի 24, Հրեայ 14, Պարսիկ 5, Ամերիկացի 3, Սերպիացի 2, Չէրքէզ 1, Անգլիացի 1, Պոհեմիացի 1, Ֆրանսացի 1, Իտալացի 1, Սեւ. Լիւնցի 1, Փոլոնացի 1, Ռումանացի 1, Ռուս 1, Սկովտացի 1։ Իրենց ազգութիւններէն գիւրին է գաղափար մը կազմել իրենց կրօնքին մասին։

Նոր շէնքերուն աւարտումն է ներկա-

յիս ամէնէն ուշագրաւ դէպքն. մին, որ վարժարանիս փոխ նախագահին անունը պիտի կրէ և պիտի կոչուի «Մնաժրտըն Հոյ», նախապատրաստական ճիւղին պիտի յատկացուի. միւսը մեքենագիտական ճիւղին համար է, ուր արդէն կահաւորումն աւարտած է և տանի չափ ուսանողներ ալ գործի սկսած են։ Վարժարանիս բոլոր շէնքերն, ինչպէս նաեւ յարակից գաղտնուաց բնակարաններն ելեկտրական լոյսի առաւելութիւնը կը վայելեն արդէն. և գրեթէ աւարտած են նաեւ այն կարգադրութիւններն, որք կեդրոնէ մը բոլորին ալ ջերմութիւն հայթայթելու պիտի ծառային։ Այս տարի վարժարանիս հաստատութեան յիմնամեակն է, և թէև կանխաւ որոշուած էր Զատիկ արձակուրդի միջոցին Յոսեփեան հանդէսներ կատարել, բայց քաղաքական անախակալ դէպքերուն պատճառաւ հարկ եղաւ հանդէսներն յետաձգել։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՒԼԷՃ, ՊԵՐՏԻՆՈՒ

Գոյէճինին 1912—13ի տարեչրջանը բացուեցաւ 917 աշակերտներով։

Նախապատրաստականի մէջ 411, Արուեստից և Գիտութեանց ճիւղին մէջ 218, Բժշկական ճիւղին մէջ 225 աշակերտ կը դառնուի. ասոնցմէ 29ը (5ը Հայ) Դիպլոմադական, 23ը (4ը Հայ) հիւանդապահական, և 16ը (3ը Հայ) Աստամարութեան ճիւղերուն կը հետեւին։

Աշակերտներուն 60ը Հայ, 69ը Յոյն, 492ը Սլուրացի, 11ը Պուլկար, 16ը Պարսիկ, 3ը Եթովպիացի, 50ը Հրեայ, 12ը Ռուս, 199ը Եգիպտացի, 2ը Ալպանացի են, 3 ալ անորոշ։

Կրօնքի տեսակէտէն աշակերտներուն 116ը Բողոքական, 105ը Կաթոլիկ, 29ը Հայ-Լուսաւորչական, 69ը Հրեայ, 182ը Մահմէտական, 32ը Տիւրքի, 21ը Պէհայի, 32ը Ղպտի, 286ը Յոյն Օրթոտոքս են։

Գոյէճի երիցագոյն կարգի աշակերտները թիւով 14 են, Բժշկական ճիւղին երիցագոյն կարգը 26 հոգի։

Նոյեմբեր 11ի օրը գոյէճին համար յիշատակելի օր մը եղաւ, վասն զի այդ օրը Նախագահին, Տոք. Հոռաբաթ Պիլիսի, նախագահական պաշտօնը ստանձնելուն տասներորդ տարեւարձը տօնուեցաւ։ Սոյն օրը առիթ տուաւ որ մասնաւոր խանդավառութեամբ նկատի առ-

նուր Տօք. Պլինի բաղդատարար կարճ պաշտօնավարութեան միջոցին մէջ բրած անխոնջ ու բոլորանուէր ջանքերուն փայլուն արդիւնքը :

Ուսուցչական կաճառին կողմէ խօսող օրուան ատենախօսը հետեւեալ թուումը բրաւ Նախագահին գործունէութեան միջոցին եղած յառաջդիմութեանց :

— «Տէ՛ր նախագահ, ձեր հոս հասած տարին գոլէճի աշակերտներուն համագումարը 647ն էր, այսօր 940ի բարձրացած է և այդ՝ հարիւրին յիսուն յաւելում մը,— դարձեալ, 1902ին վարժապետներուն թիւն էր 45, այսօր ունինք 82 հոգի: Այս տարր սարուան միջոցին գոլէճի հինգ մասնաձիւղերուն վրայ աւելցաւ երեք ձիւղ ևս, ասոնք են Հիւանդապահական, Ատամնարութեան և Մանկավարժական ձիւղերը: Ասոնցմէ զատ ձեր պաշտօնավարութեան միջոցին կառուցուեցան հինգ չէնքեր, որոնցմէ երեքը գոլէճի հիւանդանոցներն են: Բայց այս ամէն յառաջդիմութիւններէն աւելի, մենք երախտագիտութեամբ կը խորհինք ձեր անխոնջ ու շարունակական ջանքերուն մասին, որպէս զի այս հաստատութեան բարոյական ու կրօնական նկարագիրը բարձրանայ: Վասն զի այս վերջինն է միակ ու լաւագոյն միջոցը իւրականացնելու համար այս հաստատութեան հիմնադիրներու նպատակը, որ է կրթել և հասցնել բարձր իտեալներու տէր մարդիկ, մարդիկ որ կարող ըլլան օգտակարապէս ծառայել այս Արեւելեան երկիրներու մէջ:»

Օրը վերջացաւ գոլէճի կողմէ ի պատիւ Նախագահին արուած ընդունելութեամբ մը:

ՍՐ. ՊՕՂԱՍԵԱՆ ԴՈՒԷՃ, ՏԱՐԱՌՆ

Գոլէճիս այս տարուան ուսանողներու համագումար թիւը կը հասնի 190ի, որուն 85ը Գոլէճի և մնացեալը Նախակրթարանի մէջ են, և հետեւեալ ազգութեանց ու կրօնքներու կը բաժնուին. — 90 Հայ-Լուսաւորչական, 86 Հայ-Բողոքական, 10 Օրթոտոքս Յոյն, 4 Իսլամ, որով 186ը Քրիստոնեայ և 4ը Իսլամ են: Շրջանաւարտ կարգը կը բաղկանայ 13 աշակերտներէ:

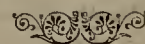
Արաւ Արգօեանի մահը. Հնտախտը, որ ճաւատագրական աղէտի մը պէս բաւական երկար ատենէ ի վեր մեծ աւերներ կը գործէ Պոլսոյ և Թուրքիոյ միւս քաղաքներուն մէջ, երկու տարիէ ի վեր աւերակներու վրայ ապ-

րող խեղճ Կիլիկեցիներուն զլխուն վրայ ալ սկսած է պարբերաբար պարտցնել իր արհաւիրքը, համաճարակի երևելքով մը, կարծես թէ Մարտ 31ին տրուած հաղարաւորները անբաւական են եղիր:

Տարսոն-Գոլէճն ևս դժբաղդութիւնը ունեցաւ հնտախտի զոհ տալու իր խոտամալից ուսանողներէն մին, Պրն. Արամ Արգօեանը, որ բնիկ Կեսարացի աղքատիկ այրի կնոջ մը զաւակն էր: Վաղամեակի պատանին հակառակ իր նիւթական ու ֆիզիքական աննպաստ դրութեան, փութացած էր գոլէճ, յազուրդ տալու համար իր ուսումնաստենչ հոգիին: Հաղիւ 16 դարուններ ըստրած՝ վաղահաս մահը խլեց զինքը իր այնքան սիրած վայրէն, հակառակ վարժարանիս բժիշկին, Նախագահին տիկնոջ, նաեւ երկու հիւանդապահ ուսանողաց անձնուէր հոգածութեան ու խնամքներուն: Յուդարկաւորութեան վաղայաջորդ օրը Լիւլէ-Պուրկապի ահաւոր ճակատամարտին մէջ մեռնող իր զինուոր եղբորը մահը կը դուժուէր չարագէպ դուզագլուխութեամբ մը:

Տարաբաղդ պատանին, չնորհիւ իր սրբիկնաւ և հեղահամոյր բնութեան, յաջողած էր այնքան սուղ ժամանակամիջոցի մէջ ստեղծել համակրական բնական լայն շրջանակ մը իր անուան չուրջ: Չենք գիտեր թէ ո՞վ պիտի մխիթարէ խեղճ Արամին այրի մայրը երբ լսէ իր զոյգ զաւակներուն մահուան տխուր դոյժերը: Երկնային մխիթարութիւն կը մաղթենք հէք այրիին:

Ոչ թէ մեղքովք զբաղիլ, այլ Աստուծոմով զբաղիլը քեզ անձէզ կրնայ փրկել Վեր. Էնսրու Մըրի— Միայն մէկ վերջնական նպատակ կայ, որուն ապահովապէս կրնանք ուղղուիլ. և այդ Աստուած ինքն է: Մեր ամբողջ էութեան համակրութիւնը դէպ Աստուծոյ Սուրբ կամքը ըլլալու է: Ծ. Ս. Բփրճ— Պէտք չունիս արեւին ճառագայթները համոզել որ ատենք մանեն: Բաց փեղկերը և ահա ներս կը մանեն: Բացք ձեր սրտերը, բացք ձեր կեանքը, և Ան ներս պիտի մանէ: Վեր. Հրոյրոյ ճոնալըն— Ծմարտութեան կեանքի, և կեանքի՝ ճմարտութեան հետ ունեցած հոգեւոր յարաբերութիւնները տեսնելու կարողութիւնը կը զարգանայ փորձառութեամբ և աղօթքով: Վեր. Չարս Բըքիւպլը Հոյ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Քեանիդ փառացի դահլիճն ստարարներ. Այս դէպքը պարզ ու վճիռ երկինքէ մը յանկարծ արձակուող շանթի մը տպաւորութիւնը գործեց ամէն լսողի վրայ թէ՛ հոս, թէ՛ արտասահմանի մէջ: Անցեալ հինգշաբթի մինչ դահլիճը, ամէն դժուարութեան յաղթած, կ'ըրաւ զէնք լրջօրէն տէրութիւններու ծանուցագրի պատասխանին վերջին քննութեամբ, Նուրը Օսմանիյէի իթթիհատական աղուսթէն փոքրիկ թափօր մը, որ շուտ ստուարացաւ հետաքրքիրներու համախմբմամբ, Բ. Դուռ եկաւ առաջնորդութեամբ հեծեալ ինվէր պէյի, և արդիւնքը եղաւ ինչ որ արդէն համառօտիւ նկատուած է թերթիս առաջին էջին վրայ: Քեամիլ փաշա հրաժարեցաւ և Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի յանձնուեցաւ Վարչապետական պաշտօնը:

Նոր դահլիճը. Նորընտիր Վարչապետը իրիկուան ճիշտ Ցի/ֆին հասաւ Բ. Դուռ և, Կայս. հրովարտակին ընթերցումէն ետեւ, սպասող բազմութիւնէն խնդրեց և միանգամայն հրամայեց այլեւս ցրուիլ և թողուլ որ իր ծանր գործին կարենայ պարապիլ անվրդով: Դիչերը Բ. Դրան մէջ անցուց և սապէս կազմեց նոր դահլիճը. Վարչապետ և Պատերազմական նախարար Շէվքէթ փաշա, Պետական ինքնուրուքի Նախագահ Նեղիպտացի իշխան Սաիտ Հալիմ փաշա, Ներքին գործերու նախարար Հաճի Ատիլ պէյ, Արտաքին գործերու փոխ նախարար Աթէնքի Նախորդ գեպան Մուսթաֆա պէյ, Մուլային Զիւրիւկուտ Մահմուտ փաշա, Դատական Պալատի նախորդ կուսակալ Իպրահիմ պէյ, Ելեւմտական Հաշուակալութեան ատենի նախագահ Րիֆաթ պէյ, Հանրօգուտ գործերու Պշարիա էֆ., Էվգաֆի Քայրի պէյ, Առեւարական և երկրագործական Այտընի նախկին կուսակալ ձէլայ պէյ, Հեռագրական և թղթատարական ելեւմտական քննիչ Ոսկան էֆ. Մարաիիկան և Կրթական Սարուխանի նախորդ կառավարիչ Շիւքրի պէյ: Այս ցանկը վաւերացուեցաւ Կայսրէն և ուրբաթ նոր հրովարտակով մը Շէյխ իւլ Իսլամ անուանուեցաւ Մէհմետ Էսաթ էֆ. և ամբողջ դահլիճը Կայսեր ներկայանալով օրինական երգումը կատարեց:

Զոնեւ. Յոյցին գոհ դացին բոտ պաշտօնական զեկուցման եօթն հոգի, — Եպարքոսական թիկնապահ Նաֆըզ պէյ, Պատերազմական նա-

խարար Նազըմ փաշա, հրամանատարի թիկնապահ Թէվֆիդ պէյ, քաղաքային ոստիկան ձէլայ, թիկնապահ Մուսթաֆա, իթթիհատական Մուսթաֆա Նէճիպ և Աղատական հերոս Մուսթաֆա Բազըպ: Ուրբաթ կատարուեցաւ սպանեալ նախարարին թաղումը և ներկայ և զան Մահմուտ Շէվքէթ փաշա, Էնվէր պէյ, զին. կցորդներ և մեծ բազմութիւն: Շարաթ ալ Նէճիպ պէյի թաղումը կատարուեցաւ մեծ շքով:

Օսար նկարագրութիւններ. Տեյլի Քրոնիկը կ'ըսէ թէ ինվէր պէյ Բ. Դուռ եկաւ բազմութեան մը հետ, մտաւ հերոս, կորդեց Քեամիլ փաշայի հրաժարականը և զայս խնայելէ ետեւ բազմութեան մեկնեցաւ Կայս. պալատ: Նոյն միջոցին Բ. Դրան մէջ արդեւափառեցան Պանք Նախանալ Տը Թիւրքիի և Անատոլուի երկաթուղիի ընկ. կանստօրէնները որ հոն կը գտնուէին և յետոյ արձակուեցան զետպանական թարգմաններու ինդրանքով: Թայլոն կ'իմանայ թէ Թալաթ պէյ կէսօրէ մէկ ժամ առաջ հրաժարական պահանջեց Քեամիլ փաշայէ, կէսօրէ 3 ժամ յետոյ ձէմալ պէյ հինգ ձիաւոր սպայով հասաւ, 12 հոգի անոր միացան մօտակայ սրբաճարանէ մը, յետոյ ուրիշներ, և ինվէր պէյ աւմէնուն առաջնորդեց ճերմակ ձիի մը վրայ հեծած: Իր հետ կային սպայակոյտի անգամ Քեալիմ պէյ, Քալիլ պէյ և 4—5 սպաներ: Երբ վեր ելաւ, դռները փակուեցան, բայց փոքրիկ ընդհարումէ մը ետեւ յաջողեցաւ մտնել Թալաթ պէյի հետ: Մնացեալը ծանօթ է: Նայե Ֆրայե Փրեսէ ինք կը հաշուէ սպանեալները:

Օսար սպարառութիւններ. Առ հասարակ հիւսցում կը յայտնուի այս ճարտար ու յաջող շարժման համար, սակայն մեծ արդիւնք չաւելնիլու իր անկէ: Տեյլի Քրոնիկը կ'ըսէ թէ վերջին տարիներու պատահած յեղաշրջական շարժումներուն չարորդն է այս և շատ մարդ չհետաքրքրեր: Նայե Ֆրայե Փրեսէ չկարծիր թէ այս պիտի փոխէ տէրութիւններու տնտեսիկը: Թայլոն կը յիշեցնէ թէ հետապնդութիւն և զեղեցիկ շարժումներ անդօր են այն պատճառաբանութիւններուն քով, որոնք նախորդ դահլիճը հաւանեցուցին տեղի տալ յաղթականներու պահանջումին: Իսկ Գերման և այլ բազմաթիւ լուրջ թերթեր կը յանձնարարարեն արտաքին օգնութեան չափաւնիլ և փութով հաշտութիւն կնքել:

Նոր դահլիճն արարֆները. Շարաթ օրէն սկսեալ ամէն օր գումարեցաւ դահլիճը և վեր-

ջապէս չորեքշաբթի աւարտեց տէրութիւններու ծանուցագրի պատասխանին պատրաստութիւնը և որոշեց հետեւեալ օր Աւստրիական դեսպանին յանձնել այդ կարեւոր վաւերագիրը։ Անշուշտ յայտնի է անոր ամբողջ պարտականութիւնը, բայց ցարդ հրատարակութեանը կը հասկցուի թէ պիտի խնդրուի Օսմ. իշխանութեան տակ պահել էսիրնէ քաղաքը և եղէականի կողմէն։ Մայրաքաղաքիս ստիւկանական կաղմը մեծապէս, իսկ պատկերաժաման ատենը ամբողջովին փոխեց, բանս տարկեալ իթթիհատականները արձակեց, նախորդ երկու դահլիճներու կողմէ հաստատուած առժամեայ օրէնքները չեղեալ հռչակեց։ Անցեալ հինգշաբթի օր ձերբակալուածներէն նախ վիցը արձակեց, որոնց մէջ կը գտնուէին նախորդ նախարարներէն Րէչիտ և Ապրիւրրահման պէյերը, յետոյ ևս մնացեալ իբր 25 հոգին։

Նորատունկեան էֆ. ի սպաս մերձեց վերստանձնել իր նախորդ պաշտօնը, ուստի իշխան Սայիտ Հալիմ փաշա կարգուեցաւ Արտաքին գործերու նախարար և Մուխթար պէյ խորհրդական անուանուեցաւ։ Պետական խորհրդի նախագահութիւնն առաջարկուեցաւ նախկին վարչապետ Սաիտ փաշայի։ Պատերազմական նախարարութիւնը կ'ուզուի յանձնել սղաակցարի պետ իզզէթ պէյի, որ սակայն կը մերժէ։ Ուրիշ փոփոխութիւններ ևս դեռ կ'սպասուին։ Կուսակալի և ուրիշ պաշտօնեաներու փոփոխումներ պիտի չըլլան, կը ծանուցուի, առանց անհաւատարմութեան և ապրկարութեան նման բանաւոր պատճառներու։ Բայց նոր անուանումներ կը լսուին Իզմիրի, Հալէպի և Սիւրիայ համար։ Բաղաքապետ Ճէմիլ փաշա հրաժարեցաւ, բայց չընդունուեցաւ հրաժարականը։

Չաթալճայի մէջ զին. ընդհարումներ պատահած ըլլալու զրոյցները կը հերքուին։ — Թաւրիս ի Էփեսայի տնօրէն Էպուզդիա թէվֆիզ պէյ երկուշաբթի յանկարծամահ եղաւ։ Գառնաքէյի չաղեմաւուն մէջ։ Իբրեւ գրադէա, հրապարակագիր ու անկեղծ Ազատական Ռեժարդ կը վայելէր, բայց վերջերս թունդ Ազդախական եղաւ և իր թերթին մէջ իրաչին դէմ երեւցած նախատական յօդուածներու համար դատի ենթարկուեցաւ։ — Երեքշաբթի Տրիպոլսեցի գաղթականներ ցոյց մը քրին Բ. Դրան առջեւ, բռնելով թէ ամիրէ մը ի վեր կառավարութենէն ոչինչ կ'ընդունին և անօթի են։

Ներքին գործերու նախարարութիւնէն գումար մը տրուեցաւ և ամբողջ առանց միջադէպի ցրուեցաւ։ — Եթէվքէթ թորդուս փաշա Պուքրէշէ վերադարձաւ։

Սուլթան Պայադիաէ Շիշլի դեսնուզի մը շինելու արածութեան պայմանագրութիւնը երկուշաբթի ստորագրուեցաւ Հանրօգուտ գործերու պաշտօնատան մէջ նախարարին ու Անատուլի երկաթուղիի տնօրէն Մ. Հիւլիէնի կողմէ, որ արտօնատէրն է։ — Տալատնէլ-Իզմիրի նոր երկաթուղիին մենաշնորհն ալ Գերման ընկերութեան մը տրուեցաւ։

Ա. Ի. Ն. Ս. Ս. Ռ. Ն. Ս.

Կ. պոլսոյ Հ. Ա. եկեղեցին և Լանկայի եկեղեցին իրենց աւանդական գեղեցիկ սովորութեան համաձայն Տէրունական Ընթրիքի սեղան պարզեցին կիրակի Մանդեան աօնի ութօրէքի առիթով և հաղորդականներու պատկանելի բաղմութիւն մը ունեցան։ — Մարտունի Աստուածաբանական ճեմարանի ուսանողներէն Տիար Ա. Կ. Թութիւնճեան կը գրէ թէ աղօթքի եօթնեակին մէջ Ամասիա զրուսուած է տեղւոյն երէցին օգնելու համար և երկու կիրակի քարոզած է։ Դովեատով կը խօսի աղօթածողութիւնուն և երէց Պատ. Դաստապաշանի ու չրջիկ տեստարանչուհի տիկին Ռ. Շիրինեանի վրայ։ Յնվր. 12ին Մր. Գայ 3 երախայ մկրտած է հոն, և Հաղորդութեան Սր. խորհուրդին ժամանակ 3 քոյր ընդունած է եկեղեցին անդամակալութեան մէջ։ — Ամասիա առաջին կիրակի օրը Թարսուսի մէջ յիշատակի պաշտօն կատարուած է Վեր. Պ. Թութիւնի համար։ — Անհատական նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Պրուսայի Ամերիկեան վարժարանի նախորդ տեսչուհի Միտ փառքրս Ատանա պիտի երթայ իբրեւ միախնարուհի։ — Վանեցի տիար Նզիազար Ռշտունեան, որու յաջողութիւնը ուրիշ առիթով մը յիշատակեցինք այս սինականերուն մէջ իբրեւ առաջին ծանօթ Հալը որ Ռ. Ա. տիարդոսն ստացաւ Էսկիսարիկի համալսարանէն, անցեալ շաբթու մայրաքաղաք ժամանեց, կիրակի Լանկայի եկեղեցին քարոզեց և երեքշաբթի դէպ Վան ուղևորեցաւ, ուր իբրեւ ուսուցիչ պիտի գործէ Ամերիկեան դպրոցին մէջ։ — Ամասիայ եկեղեցին Կարմիր

Խաչի համար 1 ոսկի և 22½ դահ. (մէճիւրը 19ի հաշուով) զրկեց խմբագրութեանս որ անմիջապէս յանձնեց դայն Հայ յանձնաժողովն նախագահ վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեանի: — Գահիրէէ թղթակից մը կը գրէթէ տեղւոյն Ե. Բ. Ընկերակցութեան Գործադիր ժողովի ընտրութիւնը կատարուած է: Նախագահն է Պատ. չ. Խանդավազ, և ատենադպիրը Պ. Յ. Թըքըրեան: Կազմուած է նաև Շրջահայեաց անուումով մարմին մը և որոշուած է երկու շաբաթն անգամ մը ընտանեկան երկկողմներ տալ: Գանի մը օրէն տեղի պիտի ունենայ վիճաբանական հանդէսներուն չորրորդը: Աղեքսանդրիոյ Աղգ. վարժարանի տնօրէն փրոֆ. Յ. Թ. Գայանեան քաղաքն այցելած է հրաւիրմամբ և իր ճառերով խրախուսած է ընկերակցութիւնը: Ամիս մը առաջ ալ Հայ Կարմիր Խաչի Ընկերութեան նախագահ Տիրայր Ծ. Վրդ. Մարգարեան մատուցած է նոյն և նման ծառայութիւն մը: — Բաղէշէ կը ծանուցուի մահը 21 տարեկան յուսակց ուսանողի մը (Իսրայէլ Գրիգորեան), որ իր ետև սգաւոր կը թողու այրի մայր մը:

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատրիարք Հայրը շաբաթ Բ. Դուռ գնաց չորհրդաւորութեան համար, բայց հոն չգտնելով վարչապետը՝ երկուշաբթի վերստին գնաց վարչութեան ատենապետ Գարեան Ստեփանէֆ. Ի հետ և չորհրդաւորեց վարչապետը և ուրիշ նախարարներ: Այդ ատիւթով յիշեցուց Հայաստանի նահանգներու փախուկ կացութիւնը և հաւատարմութիւնը ստացաւ թէ մասնաւոր հրահանգ զրկուած է անդորրութիւնը անվրդով պահպանելու համար: — Իզմիրի մէջ անցեալները Զարեհ Էֆ. Պաղրճեանի ընտելարանին մէջ չքեղ հացկերպթ մը տրուած է տեղւոյն Ֆրանսական հիւպատոսին և գրահաւորի հրամանատարին: Կը նախագահէր առաջնորդ Հայրը և Ֆրանսացի սպաներէ գատ ներկայ էին նաև 20է աւելի Հայ ընտանիքներ: Անցեալ հինգշաբթի նոյն հիւպատոսը և հրամանատարը այցելեցին քաղաքին Հոփիսիմեանց վարժարանը և շատ գոհ մնացին իրենց ընծայուած մեծարանքէն և վարժարանին ուսումնական վիճակէն: — Դեկ. 30ին հրահանգ հասած է Մուշթէ հողային կանոնադիր մը պատրաստուած

է, որ Խորհրդարանի կողմէ ընդունուի է ետև պիտի դործադրուի: Այդ պատճառով մերժուած են պանդխտութենէ վերադարձած աղքատներուն պահանջները նկատմամբ իրենց բռնի պաշտուած սեփականութիւններուն: — Թոքաթի մէջ Զիլէցի չարահամբաւ ոտակաւն զինուոր մը չարաչար դանակածած ու խոչտանդած է երկտասարդ մը, խորտակած է առաջնորդին ճաշարանին ապակիները և հազիւ հազ պահ մը բանտարկուած է Թուրքերու իսկ բողոքով ու վրկայութեամբ: Նման օրինակ չահատակութիւններ կը տեղեկագրուին Սըվազի Թէշուս գաւառակի փայաշտուն գիւղէն: Վանայ մէջ հողային հարցի նախաքննութեան համար յանձնաժողով մը կազմուած է կուսակալ Իզլէթ պէյի նախագահութեան տակ: Յանձնաժողովին մէջ կը գտնուին առաջնորդ Հայրը, միւֆթին, 2 Հայ, 2 Թուրք և մէկ զինուորական: Կ'ըսուի թէ նման յանձնախումբեր պիտի կազմուին ուրիշ տեղեր ևս ուր փոխ առաջնորդներ կան: Բաղէշի վիճակը շատ դժուար կը ներկայացուի, բայց գոհունակութիւն կը յայտնուի կուսակալ Այի փաշայի արթուն հսկողութեան համար: Առաջնորդը Ամլորգոյ վանքին սեփական խաւխուկ սրճարանի մը գետնին վրայ եռայարկ գեղեցիկ զանգով մը շինած է որ տարին 80 ոսկի հասոյթ կը բերէ: Ի մօտոյ պիտի ձեռնարկէ ուրիշ մը շինել Խնդրակատարի վանքին սեփական անշուք սրճարանի մը տեղւոյն վրայ: — Սէլանիկէ Այնորոյ փոխադրուած են 105 Հայ գերիներ, որ Ռուս վանքի մը մէջ կը պատտադրուին ու կը կերակրուին և օրական մէկ ֆրանք կ'ստանան: Յարգ նոյն քաղաքէն ալուր փոխադրուածներու թիւը 500ի կը հասնի: — Փարիզայինակ Տիար Երուանդ Յալորեան 25,000 ֆրանք նուիրած է Հ. Բ. Ը. Միութեան: Տիգրան Խան Քէյէկեան ալ, որ Զողմարդուանի սրբանոցին շինութեան համար 37,500 ֆրանք տուած էր, 25,000 ևս յանձնած է Վոսմ. Պօղոս Երուար փաշայի, որպէս զի նոյն հաստատութեան պակասները լրացուին բողոքով:

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ

Հաշտութեան բանակցութիւնները դեռ չվերսկսան: Յոյս կար թէ պատուիրակները երկուշաբթի ժողովի պիտի հրաւիրուէին պատ-

ուակալ նախագահ Սըր Էտուրըս Կրէյլի կողմէն Բայց այդ յոյսը չիրականացաւ։ Արդէն կ'ըսուէր թէ նիստերը պիտի չվերսկսին մինչեւ որ Պալքանեան պատուիրակները չհրաժարին պատերազմական տուգանքի պահանջումէն։ Պոլսոյ վերջին դէպքերը աւելի մեծցուցին այդ դժուարութիւնը։ Պատուիրակներն առ հասարակ կը կարծեն թէ պիտի մերժուի Էտուրըսի թողման պայմանը, ինչ որ բանակցութիւններու խղում պիտի նշանակէ Պալքանեան պետութիւններուն համար։ Իրենցմէ ոմանք գոհունակութիւն յայտնեցին, ոմանք ալ մտահոգութիւն։ Թալըն խրատեց զանոնք չգահավիժել իրերը և զգուշանալ տէրութիւններուն միջեւ անհամաձայնութիւն յարուցանելէ, որու վրայ հիմնուած է Քոմիթէին յոյսը։ Վերջապէս որոշեցին ծածկագիր հեռագիրներով հրահանգ խնդրել իրենց տէրութիւններէն։ Մինչեւ երեքշաբթի պատասխան չտալու անոնք, բայց ամէն օր խորհրդակցեցան Լոնտոնի մէջ և հաղորդակցեցան իրենց կառավարութիւններուն հետ։ Քառանգամ յանձնաժողովի մը, որու անդամներն են Պուլկար Մ. Մաճարով, Յոյն Մ. Սթրայթ, Սերպ Մ. Վոսնիք և Մոնթենեկրոցի Մ. Վոյնովիչ, պաշտօն յանձնեցին նամակ մը խմբագրել Օսմ. պատուիրակներուն ծանուցանելու համար թէ որոշած են խզել բանակցութիւնները։ Այդ նամակը պիտի յանձնուի Սըր Էտ. Կրէյլի ձեռամբ։ Մինչև երեքշաբթի պիտի որոշուէր յանձնման թուականը, նաև թէ խզումը ո՞ր օրէն պիտի հաշուուի։ Այդ նամակով թուրքերոյ վրայ պիտի թողոյ ի խզման բոլոր պատասխանատուութիւնը։

Պ. Ի. Լ. Կ. Ա. Բ. Ե. Բ.

Դահլիճը որոշեց սպասողական դիրք մը բռնել և բանակցութիւններու խզման հրաման չտալ, մինչև որ քիչ մը պարզուի կացութիւնը Կ. պոլսոյ մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ որոշած է չփոխել իր քաղաքականութիւնը։ Զրոյց կայ թէ դահլիճը պիտի փոխուի և Վարչապետութիւնը պիտի յանձնուի Ազատական Մ. Բատուլավովի, որ քանիցս Թագաւորին ներկայացաւ վերջերս։ Ժեօն Թիւրքի կ'իմանայ թէ Բուսանիոյ հողային խնդրին համար խորհրդակցական ժողով մը պիտի գումարի Սոֆիայի մէջ, նման անոր որ մայրաքաղաքի մէջ գումարեցաւ անցեալ շաբթու տէրութիւններու ծանուցադրին պատասխանը պատրաստելու առիթով։ Կարծիք կը յայտնուի իրազեկ չըլլանակներու մէջ թէ Պուլկարիոյ համար կարելի չէ երկար սպասել հաշտութեան բանակցութիւններու ելքին, վասն զի ցանքի և հողային

աշխատութիւններու եղանակը կը մօտենայ չըլլանակներու օգնող պատուիրակութիւնը Սոֆիայի մէջ Թագաւորին ներկայանալէ ետեւ Նիչ և Սէլանիկ ուղեւորեցաւ։ Թալըն Պուլկարներու կորուստը ստպէս կը ներկայացնէ։ Սպանեալ սպա 284, վիրաւոր ու հիւանդ 876։ Սպանեալ զինուոր 21,018, վիրաւոր ու հիւանդ 51,000։ Համագումար 1,160 սպայ և 72,018 զինուոր։ Զաթալճայի մէջ, կ'ըսէ, հնոտիսէ վարձուեցան 35,000 հողի և մեռան ոչ աւելի քան 3,000։

Յ. Ո. Ի. Ն. Ա. Ս. Տ. Ա. Ն.

Նորկիոս Թագաւորին անհատական մէկ նամակէն հասկցուած է ի Քոմիթէնակ թէ Ն. Վ. հափառութիւնը մտադիր է մայրաքաղաք ընկնելու։ Միւս կողմէ որոշուած է այժմ ազատ քաղաքի վերածել զայն, միեւրոյն տուրք միայն առնելով ներածումներէն, ի մաքս արտածումներէ միայն, ի բաց անոնց այն ապրանքները որ Սերպիա և Պուլկարի պիտի շրջուին։ Փրանսա այդ քաղաքին մէջ կէս միլիոնէ աւելի գրամագլուխ ունի, նաև 15,000 աշակերտով 35 վարժարան, որոնց լիսէ են, 2ը առեւտրական, 2ը երկրորդակը 2ը վարժապետանոց և 25ը նախնական ու բարձր վարժարան։ — Գահաժառանգ իշխանը անցեալ տարեքաղաքի հասած է Փրէվէշա և անտի յաջացած է դէպ ի Ֆիլիփիատիսի բանակէն և վերին հրամանատարութիւնն ստանձնելու։ Գալով Վիդանիի, Էռակոզմանի յարձակումը գրաւուած են անոր տիրող բոլոր գաղաքները, նաև անոր ճամբաներուն տիրող բոլոր բլուրները։ Շիրայի առջև դիմամբ ընկղմած Մակեդոնիա յաճանաւն ալ Հաւիսիյէի հեռանալէն ետեւ ջուրին երկան հանուած է և միայնակ պիտի կրնայ Պիրէոն երթալ նորոգուելու համար։ Եդէականի կղզիներուն Յոյն կառավարչ Մ. Պոզիքի Միսիլի ժամանած է, որ կըրոր պիտի ըլլայ կառավարչութեան։ Նաւատորմի 3 մասի բաժնուած է։ Առաջինը կը բաղկանայ 3 նաւէ և կը գտնուի Աթրոփալիա կղզին։ Երկրորդը կը բաղկանայ 4 նաւէ և կը գտնուի Թինետոսի մօտ, իսկ երրորդը այն է որ անցեալ շաբթու կոռուեցաւ Լեմնոսի և Թինետոսի միջև։

Ա. Ե. Բ. Մ. Ե. ՓԼԵԴԵՇԵԱՆՆԵՐ ՏՊԱՐԱՆ

Մահմաւտ Փաշա, Քիւրքճի խան, Նո. 33—44

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Էջ Դրշ.

ԿԱՄԲ : Այս գիրքը կը խօսի մար-
դուն մէջ կամք կոչուած այն կարո-
ղութեան վրայ որով մարդ կը մղուի
կառարեղու ունէ գործողութիւն : 314 3.—

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒ-
ԹԻՒՆ : Խորհող ունէ մարդու գրա-
դարանին մէջ պէտք է որ գտնուի : 808 5.—

ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔԸ : Գաղիացի նշա-
նաւոր հեղինակին, Շարլ Վակնէրի,
սոյն գործը ջերմապէս կը յանձնա-
րարուի ամէն մարդու, մասնաւոր
դեռաւորներու : 168 3.—

ԱՊԱՅՈՅՅԻՐ ՔՐԻՍՏՈՆԵՆԻԹԵԱՆ :
Հօփքինդ անուն Ամերիկացի հեղի-
նակի մը գործն է, և յաշտապէս
յառաջ կը բերէ Քրիստոնէութեան
ապացոյցները : . . . թղթակազմ 462 2.—
Լաթակազմ 3.—

ԾԱԳՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՆԻԹԵԱՆ :
Սոյն գիրքը կը խօսի Քրիստոնէ-
ութեան Աստուածային ծագման
վրայ, և յանձնարարելի է ամէն
Քրիստոնէի : 406 5.—

ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆՅ :
Այս գիրքը 300է աւելի տարրեր
նիւթերու մասին Աստուածաշունչի
վկայութիւնները կը ցուցնէ և թե-
լադրութիւններ կ'ընէ : Ամէն Քրիս-
տոնիայ տան մէջ կ'արժէ որ գտա-
նուի : թղթակազմ 488 4.—
Լաթակազմ 6.—

ՄԷՃՄՈՒԱ : Այնի քիթապըն էր-
մէնիճէ Թիւրքմէնի : 475 2.—

ԿԱՆՈՆ ՀԱՒԱՏՈՅ : Օգտակար
հոգեւոր գիրք մըն է : 391 2.—

ՆԵՐԱՄՈՒԹԻՒՆ : Այս գիրքը
Աստուածաշունչը ուսանող ամէն
Քրիստոնէի անհրաժեշտ պէտք է,
և լիովին կը ծառայէ նպատակին :
Հասար Ա. 318 7.—
Հասար Բ. 200 4.—

Էջ Դրշ.

ՄԻԻՐՇԻՏ Ի ԹԱԼԻՊԻՆ : Այնի
քիթապըն էրմէնիճէ Թիւրքմէնի
Պիրինճի գրամ 332 5.—
Իքմէնի գրամ 226 2.—

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐԻՅ ԱԻԵՏԱ-
ՐԱՆԱՅ : Լաթակազմ 924 8.—
Կիտակազմ 10.—

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՅ ԱՌԱ-
ՔԵԼՈՅ — Բ. Կորնթ. : Լաթակազմ 523 5.—
Կիտակազմ 7.—

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹՊԹՈՅՆ ԱՌ ԳԱ-
ՂԱՏ. — ՅԱՅՏ. . . Լաթակազմ 774 6.—
Կիտակազմ 8.—

Վերայիշեալ երեք հատարները կը
պարունակեն նոր Կտակարանի
վրայ օգտակար և գործնական ծա-
նօթութիւններ : Երեք հատար մի-
տին, ... Լաթակազմ 15.—
Կիտակազմ 20.—

ՐԱՌԱՐԱՆ Ս. ԳՐՈՅ : Պատկե-
րազարդ. ամբողջ Ս. Գրքի վրայ
օգտակար տեղեկութիւններով լի : 635 10.—

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՎԱՐՇԱՊԵ-
ՏՈՒԹԻՒՆ : ճոնդ անուն Ամերի-
կացի հեղինակին ընդարձակ և լա-
մէկ գործը : 224 2.—

ԽՐԻՍՏՈՒՅԱՆ ԹԱԼԻՄԱՐԸ : Այնի
քիթապըն էրմէնիճէ Թիւրքմէնի : 226 2.—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՅՅԻՐ ՔՐԻՍ-
ՏՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ : 72 —20

ՍԲ. ՀՈԳԻՒՆ ԳՈՐԾԸ : 172 —20

ՀԱՒԱՏԻ : 80 —20

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵԹՈՏԻ : «Մեթոտ»
անուն գիրքին վրայ քննադատա-
կան մը : թղթակազմ 137 1.—
Լաթակազմ 2.—

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ : 101 —30

ՅԱՅՏԱՐԱՐ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ : 146 1.—

ԽՆԴԻՐՔ ՅԱՂԱԳՍ ՄԿՐՏՈՒ-
ԹԵԱՆ : 124 1.—

ԵՂ ԳՐԶ	71	—20
ՆԱՄԱԿ ԱՌ ՊԱՏ. Մ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ:		
ՀԱՐԿ Է ՈՐ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՆ ԸԼ-		
ԼԱՅ ԸՆԿՂՄԱՄԲ ՄԻԱՅՆ:	58	—20
ԿԱԹՆ ՄԱՆԿԱՆՑ:	68	—20
20ՃՈՒԳԼԱՐ ԻԶԻՒՆ ՍԻԻԹ:		
ՊԱՇՏՈՆ ԷՐՄԵՆԻՃԷ ԹԻՐՔՃՃԵՍԻ:	70	—20
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍ-		
ՏՈՍԻ ԸՍՏ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՅ: ԹՂԹա-		
կաղմ 196	1.—	
Լաթակաղմ	1.20	
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՅԻ: Թըղ-		
թակաղմ 261	1.—	
Լաթակաղմ	1.20	
ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒ-		
ԹԻՒՆԸ: ԹՂԹա	312	1.—
Լաթակաղմ	1.20	
Փառակաղմ	2.—	
Այս երեք հատորները Աբ. Գիրքը գիտա-		
էան և մեթոտաւոր եղանակաւ ուսումնասիր-		
րելու շատ օգտակար են:		

«ՊԱՐՏԻԶԱԿ»

Պարտիզակի Բարձր. վարժարանի Ընթա-
ցաւարտից Ընկերակցութեան օւնեանին՝ Պար-
տիզակի 7րդ. թիւը հրապարակ ելաւ պատկե-
րազարդ և ձոխ պարունակութեամբ: Էջ՝ 48
գին 100 փր: Կեդրոնատեղի՝ Ս. Մարտիկեան
Որդիք վաճառատուն, Մահմուտ փաշա, Կ.
պոլիս:

ՀՈԳԵՌՈՐ ԵՐԿԱՐԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Հոգեւոր Երգարանին առաջին տպագրութիւնը
բաւարարող տպառած ըլլալով սրբադրեալ նոր
տպագրութիւնն ալ հրատարակուեցաւ և վա-
ճառուելու պատրաստ է:

Այս տպագրութեան առթիւ Անաթոլիա Գո-
լէճի հանրա ծանօթ երաժշտապետ Փրոֆ. Աբ-
շակ Տաղլեան հետեւեալ վկայութիւնը կու տայ.
«Վերջերս պատահութիւնը ունեցայ բաղդա-
տելու Հոգեւոր Երգարանին Բ. տպագրութիւնը
Ա. տպագրութեան հետ: Սրբադրութեան գոր-
ծին հսկողները չորհաւորելի են: Իմ կարծի-
քովս գործը գրեթէ անթերի է: Եղանակներու
սրբադրութիւնները շատ ուշադրութեամբ և
ձեռնհասօրէն կղած են: Պիտի փափաքէի որ

առաջին տպագրութիւնն ալ այս երկրորդին
հափ գեղեցիկ ըլլար, բայց այն ատեն կարելի
չէր:»

Իւրաքանչիւր օրինակին գինն է 15 դահ.
արծաթ: Մէկ օրինակ ունենալ փափաքողներ
իրբ փոսթայի ծախք 2.20 դահ. աւելի զրկել
պէտք են: Փափաքողներ կրնան գիմել Ու.
Ու. Փիթի, Պայպրլ Հառազ, Կ. պոլիս:

ԿԵՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԱՐ

1913 Տարուան Համար

1913 տարուան Հայերէն և Հայ. Տաճ. Կի-
րակնօրեայ Դասերը հրատարակուեցան: Այս
տարի երկու վեցամսեաները մէկ հատորի մէջ
ամփոփուած են: Հատորին գինն է 2 դահ.:
Դիմել Ու. Ու. Փիթի, Պայպրլ Հառազ,
Կ. պոլիս:

Որեւէ մէկը որ 19 նիշանձը թապուրի Յ
պէօլիքի միւլադլիմներէն Մարաշի Համաթի Յով-
հաննէս Ամիրալեանի ս'ւր և ի'նչ վիճակի մէջ
ըլլալը գիտէ, կը խնդրուի խնայեալ կամապ-
րութեամբ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՍՈՒՆՔ

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէշմէ. Սբ. Երրորդու-
թիւն եկեղեցի, ժամ 10 (Ը. Ե.) վեր. Ա. Գ.
Շնառնեալ:

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ. — Ամերիկեան վարժարան,
Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10, (Ը. Ե.) վեր.
Յ. Ա. Շնառնեալ:

ՊԱՅՊՐԼ ՀԱՌԻՍ. — Ֆինճանձըլար Եօղուշու
Էմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. Ե.)
վեր. Յ. Գ. Գրիգորեալ:

ՍԿԻԻՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճի մա-
տուար. ժամ. 10 (Ը. Ե.) Պաւ. Կ. Բերոքեալ:

ՊՕՅԱՃԸ ԳԻԻԴ. — Կոստիկեան բնակարան
ժամ 4 (Ը. Ե.) վեր. 2. Թ. Բիկը:

Ե. Բ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — Անգլիական վարժարան
ժամ 3.45 (Ը. Ե.) Տիար Ն. Նուրիանեան
նիւթ. «Նկարագիրը ամէնէն կարեւոր տարր
է երիտասարդի մը յաջողութեանը:»

ՊԱՐՏԻԶԱԿ ԸՆԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՊՐԼ ՀԱՌԻՍ. — ժամ. 1.30 (Ը. Ե.)
Մր. Ճ. Գ. Մալմոքըն պիտի նախագահէ
խօսի:

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԶ

Կ. ՊՈԼԻՍ. ՓԵՏՐՈՒՄ 8, 1913

ԹԻՒ 6

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՉԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ինկնապաշտական և փրկչական ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇԱԽՈՆԵԱՆ . 121

ԽՄԲԱԴՐԱԿԱՆ

ՏՐ. ԹՐԻԿՅԻՆ ՆԱԿԵՐԱՐ 123

Ուղերձ Անարայիս Գոյեմի Նախագահ

ՏՐ. ՉԱՐՅԱ Չ. ԹՐԻԿՅԻՆ 123

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Քրիստոսի աղօթելու աղօթարարներ ՎԵՐ. ՏՐ. Չ. ՃՈՌԻԷԹ . 126

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆ

Կեանքի ծագումը ՎԵՐ. ՅՈՎԶ. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 127

Տեսարան մարդկային կեանք (նսանաւոր) Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ . 129

ՏԳԱՅՈՑ ԷՁԸ

Ոսկեգլխի քաղաւոր ՃՈՆ ԲԸՍԹԻՆ . 130

ՅՕԴՈՒՍԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Հոգեւոր պաշտօնականներ ՎԵՐ. Ա. Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ . 133

Երուսաղեմ ՎԵՐ. ԳԱԽԵ ԱՊԼԱԶԱՏԵԱՆ . 135

Նաանայ Ամերիկայի ՏՐ. Չ. Ս. ՊԱՐՆԸՍ . 136

Նաանայ Երեւանից ՍՈՒՐԵՆ Գ. ՊԱՊԵԿԵԱՆՅ . 138

Հայ կեանք Չ. ՄԱՄԿՈՆԵԱՆ . 139

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 141

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

Կ. ԵՒ Մ. Յ. ԲԷՇԵՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՄԱՀՄՈՒՏ-ՓԱՇԱ

ԳԻՒՐԳՃԻ ԽԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

هفته لوق غزته — در سعادته بايبل هاوسده — مدير مسئول - صموئيل ق. هاروتيونيان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՌԻ. ՄԼԻՔԱԼԸՄ

Պայտըրը Հառու, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEBAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM. D

American Bible House, Cons ple.,

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒՄ	
Տարեկան բաժնեգին	40 Դահեկան
Անկողնայի համար	2 Տոլար
Անկողնայի »	8 Շիլին
Ուրիշ երկիրներու համար	40 Ֆրանկ
Ձևակ հասը 40 փարս	
Եստուցման գիները չափաւոր	

TERMS	
An. Subscrip.	L
U. S. A.	S
England	S
Other countries	F
—o—	
Single Copy	40 Paras
—o—	
Advertising rates on applic	

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Կը սպասենք մեր գործակալներէն որ ըստ սովորականին ընեն իրենց լաւագոյնը թերթի բաժանորդներուն թիւը աւելցնելու համար: Պայմանները ճիշդ անցեալ տարուանին պէս են: Եթէ որեւէ քաղաքի մը մէջ ակադալիստութեան կամ ուրիշ մէկ պատճառով կանոնաւոր գործակալ մը չունինք, թերթի որեւէ մէկ բարեկամէն կը խնդրենք այդ պարտականութիւնը ստանձնելով ընել իր լաւագոյնը և դրել մեզի այդ մասին: Բաժանորդներու ցանկը կարելի եղածին չափ շուտ զրկել կը խնդրուի: Թղթակցութիւնք պէտք է ուղղուին խմբագրութեան:

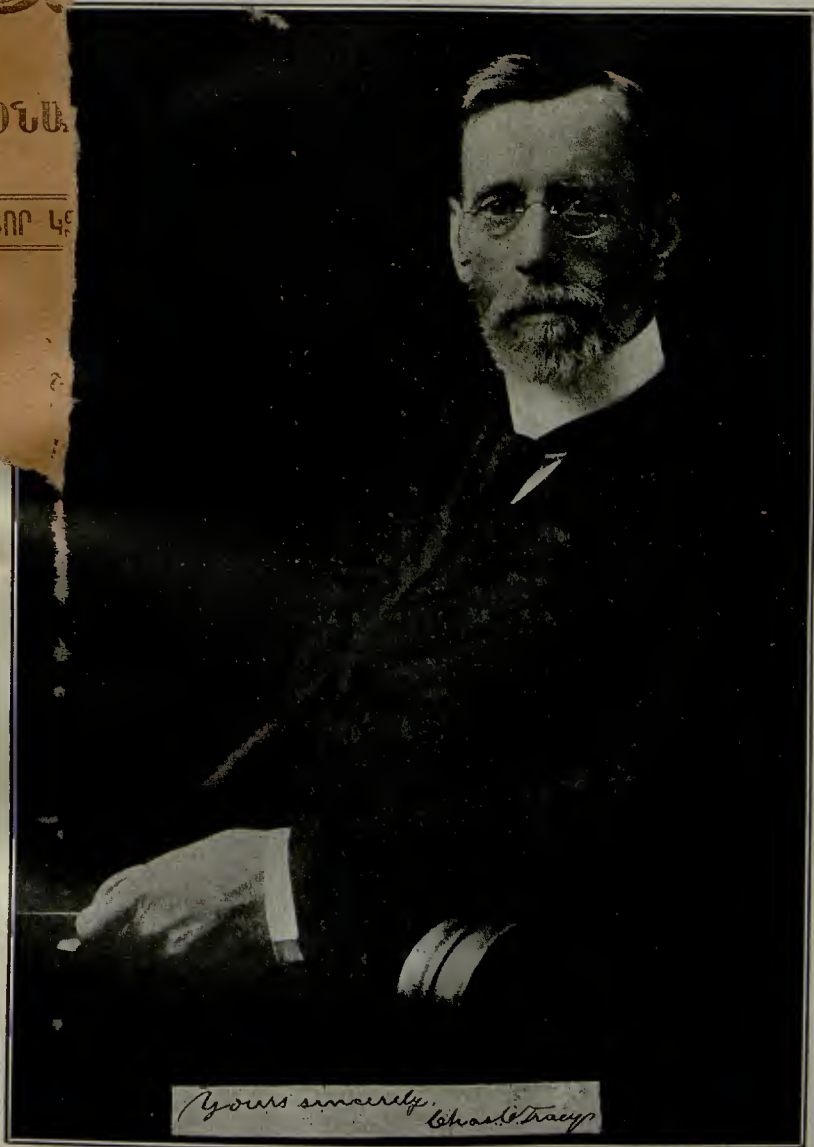
Այս առիթով կ'ուզենք յիշեցնել մեր հին բաժանորդներուն որ հաճին անմիջապէս նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը. այդ կերպով մեծապէս օգնած պիտի ըլլան մեր թերթի առաքումի կանոնաւորութեան:

Ծնողներու, վարժարանաց տնօրէններու և Կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՅԻՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար: Տարեկան բաժանորդագրինն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ: Եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ զրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի. իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը զրկուի:

ՀՐՈՂԱ

ՀԱՏՈՐ ԿԵ

Yours sincerely,
Charles Tracy

Պ.ԵՐ. ՅՐ. ՉԱՐԼԵՍ Ե. ՓՐԷՅՈՒ
Նախագահ Անաբոլիա Գոլդեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ